

BENCZE LÁSZLÓ

A 11. HADSEREG OFFENZÍVÁJA AZ ALPOKBAN 1918. JÚNIUS 15.

A caporettói győzelem megerősítette a német és az osztrák-magyar katonai vezetőkben a hitet, hogy jól előkészített és taktikailag jól végrehajtott támadással állóháborúban, erős ellenséggel szemben is ki lehet erőszakolni a döntést. Az anyagcsaták kritikájaként felértékelődött a harcászati győzelmet, azaz a helyi áttörést követő, mélységi küzdelem hadműveleti, majd hadászati kiterjesztésének elve. A galíciai és a romániai diadal után a vezérkarok megfogalmazták a mozgó háborúra való áttérés legfontosabb előfeltételeit is, amelyeket egy adott hadszíntér és a szemben állók erői közti különbség alapján lehetett módosítani. Taktikai áttörési kísérletnél célszerűnek tartották a hadműveletileg előnyös pontot, hogy a helyi siker elhárítására gyorsan bevetett ellenséges tartalékokat szét lehessen verni, vagy látszattámadásokkal elvonni az ellenséges tartalékokat az áttörésre kiszemelt ponttól, és az erőfölényt a harcászati siker hadműveleti kiterjesztésére bevetni. A vezérkarok az áttörést rendkívüli méretű tüzérségi összpontosítással, tüzérségi és gyalogsági súlypontképzéssel, védelemből időben kivont és támadásra alaposan kiképzett hadosztályokkal, támadó harc vezetésére iskolázott tisztekkel, részletesen kidolgozott és begyakorolt mélységi hadműveletekkel kívánták stratégiai sikerré növelni.¹

1917 októberében az olasz hadvezetés Flitsch és Tolmein között nem számított támadásra a szinte járhatatlan terep és a felvonulási utak teljes hiánya miatt. Az offenzíva átütő ereje, a német és az osztrák-magyar kötelékekből álló 14. hadsereg, hónapokon keresztül gyakorolta a támadó magashegyi harcot a Karavankáktól északra, a vezérkari tisztek 1917. szeptember 27. és október 17. között, két 60 km hosszú, rossz minőségű, meredek emelkedőkkel tarkított úton elsőrangú szervezéssel előrevonták a tüzérséget, megoldották a löszerszállítást, majd közvetlenül a roham előtt felzárkóztatták a támadó erőket – első lépcsőben 5, a második és harmadik lépcsőben 3-3 hadosztályt – a készenléti állásokhoz. A támadást nagy erejű tüzérségi tűz készítette elő. A lövegsűrűség – aknavetők nélkül – meghaladta a 100/km-t, a közvetlen célokat lövő aknavetők száma elérte a lövegszámok ötödét, a gránátok mennyisége csövenként 1000 db-ot tett ki, a gáz- és brizánsztöltetek aránya megfelelt a feladatnak, a rohamozók előtti

¹ *Erich Ludendorff*: Meine Kriegserinnerungen 1914–1918. Berlin, 1919. (a továbbiakban: *Ludendorff*) 386–388. o., *William Balck*: Entwicklung der Taktik im Weltkrieg. Berlin, 1922. (a továbbiakban: *Balck*) 343–345. o., *Weltwende 1917. Monarchia–Weltrevolution–Demokratie*. Hrg. *Hellmuth Rössler*. Göttingen–Berlin–Frankfurt–Zürich, 1965. (a továbbiakban: *Weltwende*) 20–21. o. Az 1918 júniusi offenzíva kudarcá után parlamenti vizsgálóbizottság elemezte a legfőbb parancsnokság, az AOK – Arme-Oberkommando – stratégiai tévedését. *Kriegsarchiv Wien* (a továbbiakban: KA), *Parlamentarische Untersuchungs-Kommission zur Erhebung militärischer Pflichtverletzungen* (a továbbiakban: *Untersuchung*). *Besonderer Bericht an die Nationalversammlung*. B-234/19/24.

tűzhenger fala hibátlanul működött, az ellenséges árokrendszer minden 15 m-es szakaszát ötpercenként érte egy becsapódás. Az áttörésre vezényelt, rohamosztagokkal megerősített zászlóaljok 200 m-es sávban – 2 század az első, 2 század a második lépcsőben, lépcsőnként 5-5 hullámban – nyomultak előre, és képesek voltak a végső erő kifejtésre. Az áttörés után a mélységi harcra felkészült parancsnokok és tüzérfőnökök jól irányították alárendeltjeiket: a Tagliamento eléréséig a haditerv egyetlen korábbi pontját sem kellett módosítani. A megáradt folyók feletti átkelők csekély száma, a szétrombolt vasútvonalak, továbbá a gépjárművekkel szállított gyalogság és a kerékpáros zászlóaljok hiányai korlátozták az üldözés sikerét. Az offenzíva lendülete véget ért. A német és az osztrák-magyar katonai vezetés a tapasztalatok birtokában készült az újabb offenzívákra.²

Az antant hatalmak 1917. november 5–7-én, majd 1917. december 17-én úgy döntöttek, hogy korlátlan embertartalékaik, haditechnikai fölényük, kimeríthetetlen gazdasági erőforrásaik ellenére stratégiai defenzívába vonulnak, a központi hatalmak áttörési kísérleteit szilárd védelmi rendszerekkel verik vissza, elvéreztetik a legjobb német és osztrák-magyar hadosztályokat, és a kifáradt ellenséget az amerikai erők tömeges megjelenése után kényszerítik térdre. A védelem elé azt a követelményt állították, hogy mélységi kiterjedtsége, megerősítettségi foka és tűzrendszere segítségével fogjon fel minden offenzívát. Nemcsak a caporettói vereség, a központi hatalmak új hadászati elvei, a nyugati antant erők olasz szárnyának veszélyeztetettsége készítette a döntéshozókat a stratégiai defenzívára, hanem saját gyalogságuk értékének csökkenése is. A háborús évek alatt a képzett, megpróbáltatásokat tűrő, tapasztalt tisztek helyébe a fenti erényeket nélkülöző fiatalok léptek, a katonák legfeljebb hathónapos kiképzésen estek át a korábbi két év helyett, a csapatokhoz egyre alacsonyabb évfolyamok érkeztek kiegészítésül, akiknek morális tartását a magas zsold és a kitűnő ellátás jobbára csak átmenetileg biztosította. A szentpétervári forradalom és az orosz hadsereg hazaözlése intő példa volt. Az 1917 őszi fordulat utáni új helyzetben az antant hatalmak a legfontosabb és legsürgetőbb feladatnak az élőerő megóvását és az olasz haderő megsegítését tartották. A nyugati hadszíntéren legfeljebb 1918 tavaszára várták a következő offenzívát.³

A szilárd olasz védelmi rendszer kialakításában jelentős szerepet játszottak az angol és francia segélycsapatok tapasztalatai, továbbá egy olasz katonai különbizottság elemzése a caporettói kudarcról. A tábornokokból és vezérkari tisztekből álló testület

² Max Schwarte: Der grosse Krieg 1914–1918. Leipzig, 1922. (a továbbiakban: Schwarte) Band V. Der österreichisch-ungarischer Krieg. 432–434. o. Balck 158–161. o.

³ 1917. november 6-án Rapallóban a nyugati antant hatalmak miniszterelnökei, továbbá Ferdinand Foch tábornok főparancsnok azonnali segítséget ígértek az olasz vezetőknek. Az elveszett 350 000 katona pótlására 5 angol – 110 000 fő – és 6 francia – 120 000 fő – hadosztályt nehézfegyverzettel, a hátrahagyott 3000 löveg helyébe, fokozatosan növelt szállítással, legalább 1000 löveget és elegendő lőszerrel, továbbá műszaki és anyagi támogatást az olasz löveggyártás felfuttatásához, valamint 100 angol és francia repülőgépet pilótával. A fentiekén kívül hadfelszerelést, élelmiszert, közlekedési eszközöket. Arthur Arz: Kampf und Sturz der Kaiserreiche. Wien und Leipzig, 1935. (a továbbiakban: Arz) 237. o., Schwarte 446. o. A felek vitáztak a nyugati hadszíntér olasz szárnyának védelmi esélyeiről. Foch tábornok az Adige (Etsch) térségében szerette volna az olasz stratégiai védelmi vonalat kiépíteni. Luigi Cadorna tábornok, olasz vezérkari főnök ragaszkodott a Hétközség-felföld–Grappa–Piave vonalhoz. Utóbbi érvei győztek. Schwarte uo., Weltwende 13., 17. o. Mario Caracciolo: Italien im Weltkrieg. Roma, 1937. (a továbbiakban: Caracciolo) Beilage 5.

megállapította, hogy az Isonzó mentén harcoló hadseregek – északon a 2., délen az 1. – a 11 offenzíva során csak a támadó harchoz szoktak. Ragaszkodtak az egyszer offenzívával megszerzett vonalakhoz, akkor is, ha ellenállásra elégtelenek voltak, elől vonták össze erőik zömét, és nem készültek fel rugalmas védelemre. Az elemzők szerint a parancsnokok helyesen ismerték fel, hogy a hegyi harcban a magaslati vonalak megtartása a kiemelkedő pontok birtokától függ, lebecsülték azonban a német és az osztrák-magyar tüzérség csapásmérő képességét, és hibát követtek el azzal, hogy nagy erővel szállták meg az uralgó magaslatokat, ahelyett, hogy oldalról védték volna őket. Így ugyanis az offenzívára indulók összevont tüzérsége elsöpörte a kiemelkedő pontokon kiépített állásokat. Megállapították azt is, hogy az olasz hadvezetés nem látta el a katonákat biztonságos gázmaszkokkal, az ellenséges tüzérségi előkészítés négyórás gáztámadása emiatt rendkívüli pusztítást végzett az uralgó pontok alatti szélmentes hegyoldalokon és völgyekben befészkelte erők között. A különbizottság szerint az olasz parancsnokok óriási hibát követtek el akkor is, amikor a 11 offenzíva sémájához ragaszkodva a tartalékok jelentős részét szorosan a megerősített pontok mögött vonták össze, és kiszolgáltatták őket a tűzcsapásnak és a mozgó tűzhengernek. A tartalékok számára nem jelölték ki az ellenlökések végrehajtásához szükséges hegyi utakat, járható irányokat. Hiba volt, hogy az olasz tüzérség, a korábbi offenzívák sémáihoz igazodva, közvetlenül az első vonalak mögött építette ki a lövegállásait. Hiányoztak a védelem tűzrendszerébe illeszkedő váltóállások, amelyekből nemcsak a kiemelkedő pontokhoz vezető hegyoldalakat, hanem valamennyi hegyoldalt és hegygerincet tűz alatt lehetett volna tartani. Az olasz tüzérség frontális védelemre alkalmas volt, oldalazó tűzre azonban nem, pedig a frontális védelem ellátásához elegendők lettek volna az aknavető is. Súlyos tévedésnek bizonyult, hogy a gránátokat az első vonalak mögött, a lövegállások közelében halmozták fel, nem szétszórta és egy részüket mélységi depókban. Katasztrófális következménnyel járt az „impedimenta” – kiszolgáló alakulatok, segélyhelyek, tábori kórházak, sütődék, vágóhidak, marhacsordák, raktárak, szekérszlopok – előrevonása: a több tízezernyi fegyvertelen katona az áttörés hírére pánikszzerűen özönlött el a Vicenza és Velence közötti szűk terület kevés számú útját, az áradástól megduzzadt folyók hídjait. Nemcsak akadályozták a stratégiai tartalékok előrevonását, hanem fejvesztett menekülésükkel bomlasztották az intakt csapatok harcképességét is.⁴

A Piave-front általános megnevezés a svájci határ és a tenger közötti, 400 km hosszú – légvonalban 280 km – itáliai hadszíntérből – Caporetto előtt 600 km volt – a Hétközség-fennsík és a Piave-torkolat közötti, 110 km-es arcvonalat jelentette. Ebből 56 km-t tett ki a Hétközség-felföld–Piave közötti alpesi és 54 km-t a folyó menti szakasz. Az olasz hadvezetés már a háború előtt évtizedekkel e vonal mögötti térségbe kívánta összevonni haderejét egy Ausztria–Magyarország elleni háború megvívásához. A stratégiaileg kedvező, félkör alakú frontot kisebb erővel is lehetett tartani, a védelem

⁴ Angelo Satti olasz hadügyminiszter, Poro tábornok, az olasz haderő helyettes parancsnoka, a különbizottság vezetője, Ruggeri-Laderchi tábornok, a IX. hadtest parancsnoka, Marieni tábornok, a Grappán bevetett műszaki hadtest parancsnoka, Luigi Loretti őrnagy, a IX. hadtest hadműveleti főnöke a *Corriera della Sera*, 1920. okt. 16-i számában „Noi, italiani, al Piave. Testimonianze” („Mi, olaszok a Piavénál. Tanúságtétel”) címmel összefoglalót adott a caporettoi vereségről. A caporettoi vereség okairól részletesen tudósít *Caracciolo* 163–166. o., illetve *Balck* 161–162. o.

támaszkodhatott mind az alpesi, természetes előnyökre, mind a széles folyó által képzett akadályra, sűrű út és vasúthálózat kötötte össze a hátszággal, emiatt alkalmas volt segélycsapatok rendkívül gyors átalárendelésére, tartalékok elővonására, erőösszpontosításra. A stratégiai defenzív rendszer tengelyét a nehezen megközelíthető, a Brentától és Piavétól határolt Grappa-masszívum képezte.⁵ Az olasz vezérkar már 1916-tól műszaki munkákat végeztetett a Piave, valamint mellékfolyói – Treviso, Méolo, Vallio, illetve a régi Piave meder: a Sile-mentén, továbbá a Grappán. A félig kész védelmi létesítmények megerősítése 1917 elején gyorsult fel, amikor a költségvetés külön 50 millió lírát bocsátott a hadvezetés rendelkezésére. Luigi Cadorna tábornok olasz vezérkari főnök 1917. október 28-án, egy nappal a Monte Maggiore eleste és a Juliai-front összeomlása után egy műszaki hadosztályt vezényelt a Grappára és a Piave partjára, hogy november első hetének végéig fejezze be az erősítési munkákat, és hozzon létre legalább 3000 m mélységben egy további hevenyészett védelmi övet az erődök mellett, illetve a Montello-háton.⁶ November elejétől pedig friss kötelékeket – 450 000 fő – és tüzérséget, elsősorban könnyűlövegeket rendelt az új állásokba. A Piave mögött pedig gyűjtőtáborokat állított fel a megbízható alakulatok kordonával összefogott, rendetlenül menekülő katonák – 300 000 fő – eredeti hadrendjének helyreállítására.

Az olasz haderő – 4 hadsereg 14 hadtestében 35 gyalog-, 4 lovashadosztály és 1 Bersaglieri mesterlövész-hadosztály – alapvető harcászati, hadműveleti köteléke a gyaloghadosztály volt. Ez 2 gyalogdandárból állt, a gyalogdandárok 2-2 ezredből, az ezredek 3 zászlóaljból. A hadosztályhoz tartozott 1 tüzérezred – 3 csoport, azaz osztály 3-3 könnyűüteggel, ütegenként 6 csóvel és egy közepes vagy nehéz tüzérezred 2 üteggel, azaz 4 csóvel –, továbbá egy műszaki század és a törzsszázad. A gyaloghadosztály létszáma 430 tiszt, 15 963 fő, 2693 ló, 58 löveg volt. A hadtest 2 vagy több hadosztályból, 1 Bersaglieri-, 1 lovas-, 1 tüzérezredből, 1 nehéz tüzércsoportból, telefonos, műszaki, ellátó részlegekből állt. Állománya 2 hadosztállyal: 1100 tiszt, 38 150 katona, 8814 ló, 60 hadtestközvetlen löveg. A két alárendelt hadosztály tüzérségével együtt összesen 176 löveggel rendelkezett.⁷

Az olasz hadvezetés 1917 végétől a nyugati hadszíntér tapasztalatait és a katonai különbizottság ajánlásait felhasználva mélyen tagolt, rugalmas védelmi rendszerekre tért át. Az általános séma szerint a peremvonalat többsoros drótkadályok, közöttük

⁵ *Corriera della Sera*, 1920. okt. 16. A front hosszát Caracciolo 400 km-re becsülte: *Caracciolo* uo. A valóságos hossz a terephullámok miatt jóval több volt.

⁶ Cadorna már az első isonzói csaták kudarca után meggyorsította az alpesi-front–Piave találkozására melletti erősítési munkálatokat. *Corriera della Sera*, 1920. okt. 16. id. cikk. KA Untersuchung. B-234/19/21. *Walter Schaumann–Peter Schubert*: Süd–West-Front. Wien, Klosterneuburg. é. n. (a továbbiakban: *Schaumann–Schubert*) 32–34. o.; *Schwarte* 446–447. o.

⁷ Az 1917. december végéig tartó harcokban az olasz haderő fokozatosan teremtette ujja az októberi hadrendet. *Caracciolo* 199. o., Beilage 1., 2., 4. A caporettoi áttörés után megmaradt 2390 könnyűlöveg – 10 cm ürméret alatt –, 1534 közepes löveg – 10-15 cm között – és 62 nehézlöveg – 15 cm felett – helyett 1918. áprilisban 3300 könnyű-, 2500 közepes és 104 nehézlöveg állt a fronton. 1918. júniusban pedig a francia és angol segítséggel felfuttatott gyártó kapacitások révén a haderő több mint 7400 löveggel rendelkezett, ebből a fronton állt 3237 könnyű-, 2922 közepes, 135 nehéz, összesen 6292 cső. *Amadeo Torti*: La guerra Italo-Austriaca 1915-1918. Milano, 1927. 270. o. A francia és angol segélycsapatok közül 1918. márciusban, az Amiens elleni német offenzíva idején 6 hadosztály hazatért. Maradt a XIV. angol hadtest 3 (62 00 fő) és a francia XII. hadtest 2 hadosztálya (32 000 fő). *Caracciolo* Beilage 5.

szögesdróttal befont és aknákkal biztosított sodronykötelek jelezték.⁸ Az akadályok előtt előretolt figyelőőrsök, az osztrák-magyar parancsnoki telefonokat lehallgató híradó csoportok, biztosító részlegek települtek, hogy idejében jelentsék a meglepetésszerű támadásokat. A kirendelt katonáknak a rohamok előtti tűzcsapások idején is el kellett látniuk a szolgálatukat, csak az előrelendülő ellenség láttán vonulhattak vissza.⁹

Az akadályok mögött húzódott a mintegy két km széles első harci zóna első állása – 500 m-es sáv –, amely kettő-négy párhuzamos lövészárokból és összekötő árkokból állt. A második állás két-három árka a zóna utolsó 500 m-ét foglalta el. Az állásokat mintegy 1 km-es, akadályokkal, támpontokkal, óvóhelyekkel, géppuskafészekkel, aknavető kilövőhelyekkel, előrejutási terepszakaszokon ellenállási körletekkel megerősített köztes térség kötötte össze.

A második állás mögé települtek a hadosztálytüzérség könnyű- és közepes lövegei, illetve az elől védő ezredek legszükségesebb „impedimenta” részlegei. Az újabb akadályok hálózata után kezdődött a második harci zóna, állásokkal, köztes térséggel, tüzérséggel, kiszolgáló alakulatokkal.¹⁰ A hadosztályok 12 zászlóalja egyharmad-egyharmad arányban szolgált egymás mögött – az ezredek egymás mellett – az első állásban, vagy tartózkodott készültségben a második állásban, vagy pihent. A zászlóaljok 12-12 géppuskája az első harci zónában települt, esetenként csak a kezelőszemélyzet egy része változott. Védelemben a hadtestparancsnokság és a hadtestközvetlenek hónapokon keresztül a helyükön maradtak, csak a hadosztályok váltották egymást.¹¹

1918 első felében, a hosszú ideig tartó védelmi harc alatt a magasabbegységek parancsnokai lényegében lemondtak a séma szerinti, megszakítás nélküli vonalakról. Az ellenséges pergőtűz a lövészárkok jelentős részét gránátölcéserek halmazává rombolta, a szívós ellenállás lelke az épen maradt tüzelőállások sora maradt. Az árkok a biztonságos közlekedést szolgálták. Felértékelődtek a harccsoportok – többnyire félszakaszok, könnyű és nehéz géppuskákkal, aknavetőkkal, lángszórókkal, kézi gránátvetőkkel, tüzérségi figyelőkkel, híradókkal –, amelyek század-, zászlóalj körletekké szerveződtek.

Fontos szerephez jutottak a köztes térségek. A nem belátható mélységi zóna védettebb volt az ellenséges tüzérségi tüztől. Az egymásnak tüztámogatást nyújtó géppuskafészek, támpontok, ellenállási terepszakaszok hálózata módot nyújtott a betört ellenséggel szembeni rugalmas védekezésre, tartalékok bevetésére. A magasabbegységek parancsnokai a helyszínen dönthették el, hogy az első állásban fogják-e fel a szemben állók támadását, vagy a biztosítók kivételével visszavonulnak-e

⁸ Az új olasz védelem felépítéséről részletes elemzés nem készült. Foglalkozott vele: Österreich–Ungarns letzter Krieg 1914–1918. Band VII. Wien, 1938. (a továbbiakban: ÖULK) 214–216. o. KA Kriegswissenschaftliche Manuscripte zum Kriege 1914–1918 (a továbbiakban: Kw. Ms.) *Feldmarschall-leutnant Ludwig Golginger*: Warum wir unterlagen. Allgemeine Serie (a továbbiakban: A)-49. KA Kw. Ms. *Generalmajor Anton Pitreich*: Die k. u. k. Piave front. II. Italien (I.)-1918/18. Ugyanakkor a témával részletesen foglalkozni kívánó *Peter Fiala*: Die letzte Offensive Altösterreich. Boppard am Rhein. 1967. az olasz védelmet nem elemzi és hasonlóan hiányos *Schaumann–Schubert* idézett munkája is. Az akadályrendszerekről jól tájékoztat: KA Neue Feldakten (a továbbiakban: NFA) 1918. 13. Korps. Karton 1795. Operations-Nummer (a továbbiakban: Op.) 501/10-XLVI.

⁹ KA NFA 1918. 13. Korps. Karton 1795. Op. 501/10-XLVI.

¹⁰ KA Kw. Ms. A-49.; *Balck* 265., 267–274. o.

¹¹ *Caracciolo* 199. o.; *Schwarte* 447. o.

az előnyomulók elől a második állás előtti köztes térségbe, ahol az osztrák-magyar tüzérség már csaknem hatástalan, és ellenlökéssel-ellencsapással állítják vissza az eredeti helyzetet, vagy offenzíva esetén kiürítik-e teljesen az első zónát, izolálják, és oldalazó tűzzel semmisítik meg a felbomlóva előrelendülőket.¹² A Hétközség-fennsíkon a parancsnokok csak korlátozottan élhettek a második vagy harmadik lehetőséggel, mert az első árok és a felföld déli peremhegyei között alig 4-5 km volt a távolság, az utolsó gerincek mögött pedig kiszolgáltatottan feküdt az észak-olasz síkság.

A hátrányt az olasz hadvezetés nagy erővel csökkentette: a Hétközség-felföldön első lépcsőben a teljesen feltöltött 6. hadsereget – 7 hadosztály, ebből 1-1 angol és francia – vetette be, több mint 1000 löveggel. Az Astico és a Brenta közötti ellenállási vonal centrumát védő XIV. angol és XII. francia hadtestek elsőlépcső-hadosztályai mögött további 2 angol és 1 francia hadosztály sorakozott fel a Piave-front tartalékának részeként. A 6. hadseregearcparancsnok kötelekeivel és műszaki századaival a peremhegyekig húzódnó 4-6 km-es mélységben 7 állást létesített, lemondott a megszakítás nélküli lövészárkokról – az első állás kivételével –, helyettük szívós védelemre alkalmas, ellenséges tüzérségtől alig megfigyelhető és bombázható támpontrendszert hozott létre. A támpontokból szakasz-század-zászlóalj ellenállási körletek alakultak, őket erősítették a könnyű géppuskák, míg a védelem gerincét képező nehéz géppuskák sakktableszerűen települtek a támpontoktól különálló fészkekben.

A Hétközség-fennsíkon védő parancsnokok arra készültek, hogy harcban hagyják a technikát érvényesülni, s a katonákat csak a végső erőfelfejtéskor vetik be. A géppuskák különösen ott jutottak szerephez, ahol az erősen átszegdelt terep miatt a tüzérség oldalazó tűzhatása kevésbé érvényesült. A felföld jelentős részét – az Ény-DK irányú Astico és a belétorkolló É-D irányú Assa melletti, mintegy 3 km széles, kopár, illetve ligetes sávot, valamint a Brenta jobb partján elterülő 4 km-es fátlan területet kivéve – csaknem 20 km széles, 4-6 km mélységű túlevelű erdő borította. 1917. december vége és 1918. június közepe között az angol és francia csapatok és az olasz műszakiak munkája eredményeképp az erdő a Piave-frontnak a Grappa melletti másik nagy védműve lett. A felderíthetetlen területet behálózták a természetes akadályok, a fák közé kihúzott érintésre robbanó szögesdrótkötegek, támpontrendszerek, géppuskafészek, aknavetőállások, lángszórós rajok fedezékei, 15 m mély óvóhelyek, az erdő közepén emelkedő Monte Lemerle (1224 m) betonerdőjei, sziklákból emelt sáncvonalak, tüzérségi tüzelő- és váltóállások. Az erdő mindent rejtett.

A legkiválóbb osztrák-magyar tüzérek sem tudták telitalálattal kilőni a védelmi elemeket, csak a löszerpocsékoló tömegtűz véletlen hatásaiban bízhattak. Egyedül a gáztámadással lehetett megsemmisíteni az élőerőt, az olaszok azonban kicserélték a gázálcokat, az előretolt telefonlehallgatók pedig pontos információkat szereztek a gáztámadások kezdetéről.¹³ A felderíthetetlen erdei védelmet csak megkerülni lehetett,

¹² Balck 274. o.

¹³ Rudolf Kiszling: Die Durchbruchschlachten an der italienischen Front. KA Kw. Ms. I./1918. Nr. 21., KA Kw. Ms. A-49.; Caracciolo 199. o. Az olasz védelem szilárdságának bemutatását néhány fontos részlettel segítették: KA NFA 13. Korps. 1918. Karton 1795. Op. 501/10-XLVI., továbbá KA Untersuchung. B-234/19/6.: Maximilian Lauer ezredes, az 59. gyalogezred parancsnokának 1919. máj. 20-i jelentése; KA Untersuchung B-234/19/5.: a VI. hadtest dandárparancsnokának, Konstantin Wasserthal tábornoknak 1919. szept. 5-i jelentése; KA Untersuchung B-234/19/13.: Rudolf Handel-Mazetti ezredes, a 11. tábori

szemből elsöpörni nem. A medence nyugati szegélyén, az Astico–Assa part menti, kopár részein elvileg be lehetett törni Arsiero városa felé, az olasz harci zónák mélységébe, ehhez azonban az első rohamozó lépcsőnek birtokba kellett vennie az olasz peremvonal felett uralkodó Sculazzon (1100 m) magaslatát, és kikapcsolni a hegyi állásokat oldalazó tűzzel védő ellenséges lövegeket.¹⁴ A Hétközség-felföld keleti, Brenta menti kopár részét hegyi állások biztosították a Monte di Val Bella (1312 m), Col del Rosso (1276 m), Col d'Echele (1108 m) csúcsain, illetve a peremvonallal csaknem párhuzamos Frenzelszurdoctól délre a Monte Melago (1827 m) és Cima Ecker (1366 m) magaslatain. Az uralgó pontok birtoka lehetővé tette, hogy az olasz tüzérség nagy távolságból állandó tűzzel árássa el az osztrák-magyar előrevonási utakat, terepszakaszokat, összpontosítási körleteket, lőszer- és élelmiszerdepókat. Ugyanakkor a 6. olasz hadsereg e kopár térségen számos megtévesztő tüzelőállást, fedezéket létesített, hogy a repülő-felderítés utáni tűzcsapások kíméljék a bevetett erőket és eszközöket. A Brenta jobb partját védő hadosztályokat hatásosan tudták támogatni a Grappára telepített lövegek is. A 6. hadsereg tartalékainak gyors bevetését, utánpótlását szolgálta a Hétközség-fennsíkra vezető fogaskerekű vasút és a Brenta völgyében futó Padua–Bassano–Val Sugana vasút, továbbá a jelentős számú teherautóból álló szállítólépcső.¹⁵

A Grappa-masszívum, egy 1775 m magas, légvonalban 18 km széles, a Brenta és a Piave folyóval határolt tömb, az itáliai hadszíntér legfontosabb erődítménye volt. Az 1917-ben a folyóközbe rendelt műszaki hadtest, kivezényelt munkásokkal és a védelemre rendelt katonákkal jó munkát végzett. Dél felől teherautók számára is járható út vezetett fel a tetőig, amelyre motoros vontatók, ökörfogatok vonszolták fel a nehézlövegeket. Az ágyúk, tarackok zöme föld alatti, bombabiztos kavernákba települt, amelyeket földalatti járatok kötöttek össze. A Grappa fennsíkján két hatalmas erőd épült. A masszívum keleti lejtője és a Piave között, a Montello-hát felé 5 km mélységű lövészárokszer létesült, a házcsoportok megerősített támpontokká változtak. A

vadászszázlálj parancsnokának 1920. júl. 7-i jelentése; KA Untersuchung B-234/19/14.: Rudolf Frank ezredes, a VI. hadtest 26. hadosztály tüzérdandár parancsnokának 1920. máj. 23-i jelentése. A 6. olasz hadsereg – az erdő nyugati szélétől a Brentáig – mintegy 30 km-es sávot védett, 1220 könnyű-, 341 közepes és 28 nehézlöveggel. ÖULK VII. Band. 236. o. (Az aknavetők számáról nem került elő adat.) Az osztrák-magyar felderítés 1918. május eleji összesítése szerint a 6. olasz hadsereg 695 löveggel rendelkezett. KA NFA AOK Italien-Gruppe (a továbbiakban: I. Grp.) 1918. Karton 538. Hofzug-Akten. Szám nélkül. Az olasz vezérkar valamennyi, fronton álló seregének legalább 1000 löveget adott. A 6. olasz hadsereggel szemben álló 11. osztrák-magyar hadsereg a Hétközség-felföldet keresztülszelő Astico folyó és a Piave közötti sávból a felföldön a Brenta-folyóig 28 km-t, a Brenta és a Piave között 18 km-t szállt meg.

¹⁴ KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 538. Op. 142.033. KA NFA 1918. 6. Infanterie-Division (a továbbiakban: ID) Karton 361. Kriegstagebuch von Feldmarschalleutenant *Josef Ritter von Schilhawsky* (a továbbiakban: *Schilhawsky*). Az Astico és az Assa között harcoló hadosztályparancsnok 1918. február és október között naplójában rögzítette észrevételeit a harc napi eseményeiről. A terepről és az angol védelemről a szkepszis hangján nyilatkozott. L. uo. ápr. 24., máj. 3., 5., 27., jún. 1., 6., 8-i bejegyzések. „...Übersicht über die Gelände ergibt, dass die Angriffsaufgabe der Div. sehr schwehr werden wird, denn der Raum ist sehr gross und rings von Höhen beherrscht. Insbesondere drängt sich auf, dass das Vorgehen gar nicht möglich ist, so lange die 52. ID [szomszéd hadosztály – B. L.] den Mt. Lemerle nicht genommen hat. Sculazzon [bastionartig vorspringender, sehr stark ausgebauter Teil der it. Linien] muss stark niedergehalten und dann direkt angegangen werden [Sturmbaon].” Május 3-i bejegyzés.

¹⁵ KA NFA 1918. 11. Armee. Generalstabs-Abteilung (a továbbiakban: Gst. Abt.) Karton 583. Lagemeldungen, Heft. 54. jún. 2–15. A hadművelési napló szerint az osztrák-magyar tüzérségi főlény e térségében egyáltalán nem érvényesült. Uo. Hasonlóan nyilatkozik Rudolf Jank ezredes. KA Untersuchung B-234/18/14., illetve B-234/19/10.

Grappa alacsony előhegyei – Monte Tomba (868 m), Monte Spinuccia (1305 m), Monte Raniero (1246 m), Col Moschin (1278 m) – messzehordó lövegekkel védett megerősített körletekké épültek ki, mögöttük 2-3 harci zóna húzódott 4-6 állással. A két folyó közötti front íve meghaladta a 20 km-t. Az erős védelmi rendszert a 4. olasz hadsereg 7 hadosztálya szállta meg, mintegy 1000 löveggel, a hadsereg mögötti tartalékok a Padua–Bassano vasúton vagy teherautókon órák alatt a veszélyeztetett szakaszokra érkezhettek.

A Grappa áttörhetetlen bástya volt, erejét egyedül csak a francia Verdunhoz lehetett mérni. A hadseregsparancsnok az első állásokban készült felfogni az offenzívát.¹⁶

Conrad von Hötzendorf tábornagy, a 10. és 11. hadseregből álló alpesi hadseregcsoport parancsnoka egy esetleges offenzíva végrehajtásakor a Brenta és a Piave közötti támadást csak azért tartotta problematikusnak, mert az olasz peremvonalakhoz igen rossz és a Grappáról, illetve az előhegyekről jól tűz alatt tartható utak vezettek. Kevés módot látott a saját közepes és nehéztűzérség összpontosítására, csapatok gyülekeztetésére. A Grappa és a Piave közötti szakaszhoz vezényelt XV. osztrák-magyar hadtest parancsnoka egyéb okok miatt is szkeptikus volt a sikert illetően. Ő is hiányolta a fedezékek rombolásához nélkülözhetetlen közepes lövegeket és nehézlövegeket, ugyanakkor számításai szerint a sávjában álló előhegyek birtokba vételéhez, a legkedvezőbb feltételek esetén is, legkevesebb 15-16 órai harcra látott szükségesnek. A napi harcidőt 17 órában számolta. Az előhegyek után pedig még hadtestére várt a Grappa keleti lejtőjének megrohamozása. Előnynek számított egy sikeres gáztámadást, hátránynak egy olasz ellentámadást. Összességében a Grappa elleni hadműveletet kérdéses vállalkozásnak ítélte.¹⁷ Conrad az alpesi offenzívára készülve igyekezett megnyugtatni tábornokait és vezérkari tisztjeit. Saját ismereteire és a caporettoi tapasztalatokra hivatkozva állította, hogy az olasz állandó erősségek, néhány

¹⁶ *Corriera della Sera*, 1920. okt. 16. id. cikk. A KA Kw. Ms. I/1918. Nr. 21. emlékiratban Kiszling tábornok az olasz zárótűz erejéről megállapította, hogy jelentősen csökkentette a Grappa elleni támadás esélyeit. Ugyanakkor a masszívumon kiépített olasz erőrendszert az emlékirat megfogalmazásakor sem tartotta leküzdhetetlennek. Uo. Goiginger altábornagy szerint az áttöréshez birtokba kellett volna venni időben a Monte Tombát. Külön lehetséges előnyként említette, hogy a Grappán nem harcoltak sem angol, sem francia kötelékek, az olasz ezredek harcértékét pedig igen alacsonynak ítélte. KA Kw. Ms. A-49. Az előhegyek birtokáért a szemben állók nap mint nap súlyos harcokat vívtak. A harcok hullámszerűsége részletesen tudósítanak a hadsereg hadműveleti naplójának adatai. KA NFA. 1918. 11. Armee. Gst. Abt. Karton 583. Lagemeldungen. 1918. január–június. A Grappán védő olasz erők hadrendjéről *Caracciolo* 199. és 203. o.

¹⁷ Conrad helyzetmegítélését 1918. április 12-én fogalmazta meg. KA NFA AOK 1918. I. Grp. Karton 538. Op. 142. 033. „Der Hauptangriff soll ein grosses, entscheidendes Resultat bringen – es muss daher für ihn das Maximum an verfügbaren Infanterie- und Artilleriekräften zur Geltung gebracht werden können. Dies ist in dem Raum zwischen Astico und Brenta in der zur Verfügung stehenden Zeit möglich; in jenem zwischen Brenta und Piave nicht denn es ist ganz ausgeschlossen hier 16 Divisionen zu entwickeln und materiell zu versorgen und ebenso ausgeschlossen jene Masse an Artillerie zu plazieren und rechtzeitig zu munitieren... Im Raum Brenta und Piave besteht ausser den Talstrassen an den beiden Flügeln nur die einzige fahrbare Strasse.” Uo. A harcidő és a feladat közti súlyos ellentmondásról számol be KA NFA AOK. 1918. I. Grp. Karton 538. Op. 148. 142. szám alatt, a XV. hadtest parancsnokának 1918. máj. 15-i jelentése. A Grappán felállított olasz erők tűzérségét az osztrák-magyar felderítők meglehetősen pontossággal jelezték: 639 löveget számoltak össze 1918. áprilisban. KA NFA AOK 1918. I. Grp. Karton 538. Hofzug-Akten. Szám nélkül. A lövegszám júniusig többszáz csövel nőtt. Gaetano Giardino olasz tábornagy, a Grappát védő 4. hadsereg parancsnoka a Brenta-folyó jobb partján harcoló olasz hadtest tüztámogatására az alábbi lövegeket bízta meg: 11 csoportban 34 üteget, 84 ágyúval, 44 tarackkal és 12 mozsárral, továbbá szükség esetén 4 csoportban 11 üteget 12 ágyúval, 24 tarackkal és 8 mozsárral. Aknavetőkről nem tájékoztat. *Gaetano Giardino: Il fuoco del Grappa* (15 giugno 1918). Roma, 1935. 16. o.

elenyésző kivételtől eltekintve, korábban nem akadályozták döntően az osztrák-magyar támadó tevékenységet. Csekély értékű építményeknek nevezte őket, amelyek elégtelen páncélos erővel, gyenge betonfedéllel rendelkeznek, és feltételezte, hogy csak rövid ideig tudnak ellenállni az osztrák-magyar tüzérségnek. Véleménye szerint az olasz erődítési kísérletek 1917-ig hadászati kudarcokkal jártak, a hegyek közötti erődvédelem néhány sikere csak a parancsnokok helytállásának volt köszönhető. S bár elképzelhetőnek tartotta, hogy az olaszok, tanulva a kudarcokból, néhány állandó erősséget kiegészítettek kavernákkal, azt állította: az offenzívára induló csapatok nem fognak találkozni tökéletesen kiépített erődrendszerrel.¹⁸

A Grappától délre fekvő Montello-hátat kelet felé elsősorban a tavaszi olvadásoktól és esőzésektől megáradt Piave védte, amelynek közvetlenül a víz felőli partja meredeken emelkedő, egymáson fekvő sziklateraszokból állt, és uralkodott mind a túlsó parton alkalmas gyülekezési körletek, mind az erőszakos átkelésre alkalmas helyek felett. A Montellóra rendelt 8. olasz hadsereg – 3 hadosztály – elsősorban a peremen koncentrált erőit, amelyeket jelentős számú tüzérséggel erősített meg, továbbá mintegy 5-6 km mélységű védelmi rendszert szállt meg. A kiemelkedő pontokon épült erődökbe géppuskákkal és gyorstüzelésű ágyúkkal támogatott harccsoportokat telepített, amelyek biztosító vonala mögött közepes és nehézágyúkból, tarackokból álló tüzérorösszpontosítást hozott létre. A lövegeknek oldalazó tüzellel, a kijelölt bombázó repülőgépszázadokkal együttműködve kellett megakadályozniuk az erőszakos átkeléshez gyülekezést, szétverniük az erőszakos átkelők pontonjait, egy esetleges hadihídépítést. A parancsnokok rugalmas ellenállásra kaptak felhatalmazást. Az osztrák-magyar támadás kezdetekor a peremre épített védővonal kivételével kivonhatták katonáikat az előtérből. Esetleges áttöréskor az első állásba jutottakat a szomszédoknak kellett izolálniuk, a tüzérorösszpontosításnak zárótüzellel kellett megakadályoznia mind a hídfő kiszélesítésére tett kísérleteket, mind a mélységi zónába kijutottak előrehaladását, a tartalékoknak pedig a keskeny zónába szorított ellenség ellen kellett erős csapásokat mérniük. A Montello-hát olasz védői műszakilag jól kiépített harci zónákkal, tüzérorösszpontosítással, rugalmas mélységi küzdelemre előkészített tartalékállásokkal készültek az ellenséges offenzíva fogadására.¹⁹

A Piave alsó szakaszán a 3. olasz hadsereg 6 hadosztálya szállta meg a harci öveket, illetve a mellékfolyók partjainál épült erődöket. A 3. hadsereg rugalmas védekezésre

¹⁸ Conrad parancsnoki tájékoztatója. 1918. május 28. KA NFA 1918. 13. Korps. Karton 1795. Op. 25.000/4.

¹⁹ KA Kw. Ms. A-49. A Montelloval szemben álló 6. hadsereg parancsnoka, József főherceg vezérezredes, kétségbeesetten sürgette az AOK-tól az új típusú gázlővedékek – mustárgáz – kiutalását, amelyre az olasz katonáknak még nem volt ellenszerük. „Ich brauche diesen Munition *unbedingt* [József fhg. kiemelése – B. L.], um eine Artilleriegruppe – Monte Sulde [a 8. olasz hadsereg tüzérorösszpontosítása – B. L.] – für mehrere Tage zum Schweigen zu zwingen. Der einfache Grund dazu ist, dass sie unbedingt 2 mal so stark ist, wie meine, die ihr gegenübersteht und gut eingebaut ist; während meine zwischen Vidor und Falze [Piave menti olasz helységek – B. L.] im letzten Moment in der dichten Kultur nur von laub verdeckt auffahren muss... Diese meine Forderung sollte nicht abgewiesen werden, denn von ihrer Erfüllung ist das los aller Batterien im Soligobecken [a 6. hadsereg offenzívára kijelölt tüzérorösszpontosítási körlete – B. L.] abhängig...” 1918. ápr. 29-i levél. Johann Waldstätten vezérőrnagy, az AOK hadműveleti osztályának vezetője válaszából: „... Im vierten Kriegsjahr werden die Einschränkungen, die wir uns auf materiellen Gebiete auferlegen müssen, immer drückender. Wenn wir Dinge nicht haben, können wir sie nicht geben...” Baden, 1918. jún. 1. Mindkét levél: KA NFA AOK I. Grp. 1918. Karton 538. Hofzug-Akten. Szám nélkül.

készült. A Piave-front első lépcsőjében felsorakozott négy olasz hadsereg mögött, közvetlenül, 9 hadosztály állt tartalékban, közöttük a Hétközség-fennsík angol és francia hadosztályát támogató, már említett 2 angol és 1 francia hadosztály. Vasúton, fogaskerekű vasúton, teherautókon bármikor előrevonhatóak voltak a Padua és Vicenza térségében álló olasz főparancsnokság stratégiai tartalékai is: a 9. hadsereg 11 hadosztálya.²⁰

A Piave-fronttól nyugatra, a svájci határig húzódó magashegyi terepen – az ún. „gleccserfronton” – az olasz hadsereg nem számolt offenzívával. A 3500-4000 m magas Ortler–Presanella–Adamello–Judikarien óriásain át nem lehetett nagy katonatömegeket mozgatni. A Garda-tó és az Adige medencéjében modern, páncéltornyos erődök és kiépített harci zónák torlaszolták el az utat, az Adige és a Hétközség-felföld között pedig magashegyi állások zárták le az átjárókat. A svájci határ és a felföld között a 2. olasz hadsereg 12 hadosztálya és 6 alpesi vadász magasabbegysége megbízhatóan ellenőrizte a frontot.²¹ A Hétközség-felföld és a Piave közötti olasz, angol, francia erőkkel védett alpesi frontot sem lehetett a caporettoihoz hasonló módon, valamelyik gyenge ponton áttörni, mert nem volt gyenge pontja.

Más okok is szerepet játszottak az áttörés illuzórikusságában. A katonai kötelesség elmulasztása miatti, a Monarchia katonai vezetőivel szembeni parlamenti vizsgálat folytatói a bécsi képviselőháznak adott 1921. november 11-i jelentésükben többek között kimondták: „1918 első felében minden anyagi eszközből kevés volt, pedig a keleti fronton szabadabbá váló, nagy kötelékek átmeneti megkönnyebbülést okoztak. Az olaszok velünk szembeni, fegyverszámban, lövegek tömegében, lőszerdotációjában meglévő fölényét mégis csak nehezen tudtuk kiegyenlíteni az áttörési terepszakasz szűkítésével és a bevetendő erők összpontosításával. A harceszközök és segédeszközök kiegyenlítéséhez szükséges előrevonási utak és állások kiépítése pedig lehetetlen volt a teljesítőképes munkaerő hiányai miatt. Az akkori harceljárásokban különösen hatásos gázlővedékek alkalmazását a technikailag alacsony szintű, gyenge kémiai iparunk korlátozta. A szállítási viszonyokat különösen rossznak kell minősítenünk. A nagy felvonulást, amely mintegy három hónap alatt az offenzívához szükséges erők és eszközök összpontosítását oldotta volna meg, csak fővonalakon lehetett végrehajtani, amelyet jelentősen akadályozott a szénhiány, a lokomotívok állandó javítási igénye, a vagonok hibái, a szolgálattevők hanyagságai. A vasúti szállítás az egyik krízishelyzetből a másikba zuhant. A szállítási helyzet különösen Dél-Tirol felé volt kedvezőtlen, mert itt a forgalomért felelős civil és katonai szervek teljesítményét lehetetlen volt tovább fokozni. Az egyetlen Dél-Tirolba vezető vonalat Franzensfestén át Bozenbe azok a szerelvények kötötték le, amelyek a bozeni hadsereg [a 10. hadsereg – B. L.] fenntartását és utánpótlását szolgálták. Ezért ki kellett zárni az offenzívához szükséges felvonulás dél-tiroli szállításait, ha intenzív, tehát rövid idő alatti összpontosításról lett volna szó. A felvonuláshoz a Pontafelén és Görzön átvezető, olasz vasutak teljesítményét növelni lehetett...”²²

²⁰ Caracciolo 198–199., 202–205. o.

²¹ Caracciolo uo.

²² KA Untersuchung. Besonderer Bericht an die National-versammlung. B-234/19/21. Az olasz védelem fölényéről beszélt Arthur Arz von Straussenburg vezéreztredes, a Monarchia vezérkari főnöke is A központi Monarchiák harca és összeomlása c. művében (Budapest, 1942. 166–167. o.) a Luciano Magrini professzor

Nem volt esélye annak az osztrák-magyar vezérkar által táplált reménynek, hogy a támadók az első napi lendülettel birtokba vehetik az olaszok első harci zónáját, és kijutnak a tüzérségi sávba. Még reménytelenebb illúzió volt Conrad terve is, hogy a felföldön bevetett csapatok az áttörés után rövid idő alatt elérik a közelebbi célt, az erdő déli szegélyét, és a tartalékokkal betörhetnek az olasz síkságra.²³ A Monarchia elsőlépcső-hadosztályai, különösen a 11. hadsereg csapatai 1918. június előtt tapasztalatokat szereztek az olasz védelem szívósságáról, az ellentűzcsapások hatásairól, amelyekkel megtörték a fontos pozíciókért folytatott osztrák-magyar kísérleteket: 1917. novemberben a Grappán, decemberben a felföldön, januárban a Monte Val Bella–Col del Rosso–Col d’Echele vonalon, majd a Frenzela-szurdokban, márciusban az Assa-völgyben. A 11. hadsereg az 1917. november és 1918. március közötti eredménytelen harcokban 51 800 főt veszített úgy, hogy a hadosztályoknál a nyugalmi periódusokban havonta mintegy 900 fő halt meg, került fogságba vagy szenvedett súlyos sebesülést.²⁴

Az alpesi hadszíntéren az ellenséges tűz mellett természeti veszélyektől is szenvedtek a katonák. Kőomlás, lavina, csúszós hegyoldal, robbanástól kiszakadt fák, sziklatörmelékek, figyelmet akadályozó köd, hirtelen viharok, villámcsapás, rettenetes hideg, kifűthetetlen pihenőhelyek, menetben és heves harcban a levegőhiány ugyanúgy hozzájárultak a veszteségekhez, mint a küzdelem. A magashegyi viszonyok a csapatoktól a tűrő- és teljesítőképesség maximumát követelték meg. Az önfenntartási ösztön ugyanakkor növelte a parancsnokokkal szembeni bizalmat, akik tudásuk és tapasztalataik segítségével enyhítették a veszélyek közvetlen hatásait. 1918 júniusáig az alpesi fronton a szemben állók csaknem ugyanazokban a lövészárkokban foglaltak tüzelőállást, ahol 1917 karácsonyán, a kifulladt offenzíva után megkapaszkodtak. Magashegyi harcokban előnyt jelentett a gerincvonalak birtoka, ahol a szél elfújta a gázt, ahonnan be lehetett látni az előterepet, amelyet nehezen lehetett megközelíteni, amelyről le lehetett kaszálni a támadó hullámokat és amely mögül ellenlökésre előretörhettek a pihent tartalékok. Ugyanakkor a lövészárkok, a fedezékek kiépítéséhez robbantómesterek kellettek, hozzáértő műszakiak, a lövegek csak utak mentén települhettek, és a váltóállásokat sem lehetett távolabb kijelölni. A hegyi védelem fő eszköze a könnyen mozdítható géppuska és aknavető lett. Jól képzett, rátermett katonákból álló kis kötelékek, gyenge erők is képesek voltak sok géppuskával, jól helyezett aknavetőkkel, kézigránátvetőkkel, lángszórókkal jelentős kiterjedésű területeket lefogni. A támadóknak is a gerincvonal birtoka jelentett előnyt: ott kellett harcba vetni a kifulladt, megtizedelt első lépcsőt követő, viszonylag friss erőkből álló tartalékot, hogy a túlsó lejtőn lendületből göngyölítsék fel az ellenség védelmi

kérdéseire adott válaszában kifejtette, hogy az olasz védelem ereje felülmúlta a támadókéét. Kiemelte az olasz tüzérség mérhetetlen gazdagságát, lőszertömegét, legújabb aknavető gránátjainak hatékonyságát, a megnövekedett tűzhatást, a tökéletes tűzeljárásokat. Legerősebb védelmi körletnek a Hétközség-felföldet tartotta, a Grappát bevehetetlennek ítélte, és megjegyezte, hogy az offenzíva előkészítésekor számolt a masszívumon berendezkedett védelem szívósságával, és ezért meg akarta kerülni.

²³ KA NFA 13. Korps. 1918. Karton 1795. Op. 1288/14. Op. 604/4., Op. 501/10-XVIII., Op. 920., Op. 608/1.

²⁴ KA NFA Heeres-Gruppen-Kommando (a továbbiakban: HGK) Conrad. 1918. Karton 1856. Op. 2-22/8-4.; KA NFA 1918. 6. ID. Karton 361. *Schilhawsky* naplója. ápr. 25., máj. 2., 3., 26., jún. 7., 8., 9., 11-i bejegyzések; KA NFA 11. Armee Gst. Abt. Karton 583. Lagemeldungen. 6. 1., 6. 4., 6. 6., 6. 8.; *Amedeo Tosti*: Cronologia della Guerra Mondiale 1914–1918. Roma, 1938. 176., 185., 187. o.

mélységének állásait. A völgyekben az előrehaladás ütemét a kísérő magaslatok megszerzésének üteme határozta meg.²⁵

Az osztrák-magyar frontvonal az olasz állásokkal párhuzamosan húzódott a svájci határtól a tengerig, a senki földjének szélességét a terep befolyásolta. Fél évig tartó, szakadatlan pozíciónyerésért folytatott harc eredményeképp a császári és királyi csapatok peremvonala is kedvező magaslati vonulatokra támaszkodhatott: a szemben állókat néhol csak kétszáz méter, néhol több mint két kilométer választotta el egymástól. Az osztrák-magyar védelmi séma sokban hasonlított az olaszokéhoz, ugyanakkor az ellenállási sáv keskenyebb volt és kevésbé megerősített, kivéve a gleccserfrontot, a Garda-tó térségét és a Hétközség-felföld nyugati medencéjét. Az akadályrendszerek mögött húzódott a csaknem 2 km széles legkülső védelmi zóna, amelynek el kellett hártania a kisebb ellenséges előretöréseket, felderítő- vagy járőrtámadásokat. A zónát bizonyos értelemben táboriőrs- vagy járőrövezetnek is lehetett tekinteni. A géppuskával és aknavetővel felszerelt csoportoknak biztosítaniuk kellett a fő védelmi övet, megfigyelni az ellenséget, lehetőséget nyújtani a tüzérségi megfigyelő tűzvezetők munkájához. A legkülső állásban néhány lövészárk szolgálta a biztonságos közlekedést, a területet ugyanakkor behálózták a támpontok, géppuskás, gránátvető, aknavető, lángszórós csoportok fészkei, a tüzérsztek figyelőpontjai.²⁶ A peremvonal elé, a senki földjére minden napszakban megfigyelő járőrök rajzottak ki. Ellenőrizték a biztosító posztokat, összecaptak az olasz járőrökkel, foglyokra vadásztak, rajtaütöttek az ellenséges fészkeken. Csak a zászlóaljparancsnokok írásos engedélyével mehettek csoportok a drótakadályokon túlra (ott is legfeljebb a zászlóalj előtti sávba), azzal a megkötéssel, hogy sohasem mehetett ki együtt két cseh vagy két szerb katona. A járőrök csak a hadosztályparancsnok írásos engedélyével léphettek át a szomszéd zászlóalj sávjába, írás nélkül dezertőröknek minősültek, és a helyszínen agyon lehetett löni őket. A zászlóalj csak egyetlen őrzött kaput működtethettek az akadályokon, így a parancsnokok ellenőrizhették a katonák ki és befelé irányuló mozgását.²⁷

A legkülső védelmi zóna mögött kezdődött a mintegy 2 km széles, fő ellenállási öv első állása. Az 500 m széles állás két-három lövészárkból, összekötő árkokból állt, mögötte 1 km mély köztes terület húzódott támpontokkal, géppuskafészekkel, kézigránátvető- és lángszórórajok fedezékével, óvóhelyekkel, könnyű- és hegyilövegek tüzelő és váltóállásaival. Az övhöz tartozott a köztes terület mögötti második állás két-három árka, nehézfegyverzetének fészkei. Az öv mögött sorakoztak fel a közepes ürméretű lövegek, a lőszer- és a felszerelés-depók, az ellátó és az egészségügyi intézmények. A második és a harmadik, a hadosztály-, hadtesttartalékok övében is árokrendszerek húzódtak – csak szükség esetén kellett megszállni őket – támpontokkal, géppuskafészekkel és a nehézüzérség állásaival, mögöttük foglaltak helyet a stratégiai

²⁵ KA Kw. Ms. A-49., *Balck*: 165–167., 169. o. Alfred Krauss tábornok, a caporettói áttörés egyik irányítója, a hegyi harcok szakértője önkéntelen parancsnoki gyakorlatnak is nevezte, hogy mindenki a magaslatok felé akart előretörni, és hogy a harci mozgás fellazította a kötelékeket. Végül a küzdelem a hegyhátakon különálló ütközetek formájában zajlott. *Alfred Krauss: Die Ursachen Unserer Niederlage. Erinnerungen und Urteile aus dem Weltkrieg.* München, 1923. (a továbbiakban: *Krauss*) 216–217. o.

²⁶ KA Kw. Ms. A-49. KA Kw. Ms. I./1918. Nr. 21.

²⁷ KA NFA 13. Korps. 1918. Karton 1795. A 11. hadsereg parancsnokának 1918. máj. 1-jei utasítása a dezertáció elleni védekezésről. Op. 2200/85.

tartalékba kijelölt hadosztályok és a hadsereg-hadseregcsoport tüzértartaléka, az erők működtetéséhez szükséges szervezetekkel, szállítólépcsőkkel. A császári és királyi haderő védelmi rendszerében a hadtestparancsnokságok, a hadtestközvetlenek – a közepes és a nehézüzerség –, és a nehézaknavető-részlegek mindig a helyükön maradtak, csak a hadosztályok cserélődtek, velük a hadosztály-tábori tüzérség is. A harci gyakorlat szerint erős olasz támadáskor, parancsra, ki kellett üríteni a legkülső sávot, a nehézfegyverzetet biztonságba kellett helyezni, és az előretörőket a fő védelmi övből kellett visszaverni. A tartalékok ellenlökése, ellencsapása az eredeti állapot helyreállítását szolgálta.²⁸

Az alapvető osztrák-magyar harcászati-hadműveleti kötelék, a hadosztály, 1918-ban 4 gyalogezredből – ezredenként 3 zászlóalj 4-4 századdal, technikai századdal, telefonos, aknavető, élelmezési szakaszokkal –, 1 tüzérdandárból – 2 tüzérezred, esetleg 1 nehézüzerségi osztály –, 1 rohamzászlóaljból, 1-2 lovasszázadból, hadosztályközvetlenekből és hadtápból állt, 26 000 fővel. Az ezred élelmezési létszáma: 106 tisz, 3653 katona volt, a harci létszám 2818 puska, 24 géppuska, 4 aknavető.²⁹ A hadosztály harci létszáma 15 000 puska, 104 géppuska – a rohamzászlóalj 8 géppuskájával –, 16 aknavető, 60-75 löveg, továbbá a feladat és lehetőség szerint támogatásul adott ütegek. A hadosztály-tüzérség összesen 120-160 csővel rendelkezhetett. A 2-4 hadosztályból álló hadtestek a feladattól és a lehetőségtől függően a hadtestközvetlen tüzérséggel együtt 300-700 ágyúval, többnyire improvizált légvédelmi ágyúval, tarackkal, mozsárral sorakozhattak fel a fronton.³⁰ A hadrendi létszámokat a hadosztályok 1918-ban sohasem érték el. A veszteségek miatt 1918 márciusában a két sávhatár, a felföld nyugati részét átszelő Astico és a Piave közötti 46 km széles fronton a 11. hadseregnek alárendelt kötelékek közül első lépcsőben 12, a tartalékban 1 hadosztály harcolt, összesen alig 120 000 fővel. Különösen nyomasztó volt a hiány a tüzércsapatoknál – 8500 fő –, ami miatt számos üteg működésképtelenné vált, továbbá a műszaki századoknál és az utászszázadoknál – 50 %-os feltöltöttség – valamint a szállítószázadoknál.³¹ Az AOK a hiányok megszüntetése, egyben a tervezett offenzíva előkészítése érdekében a keleti fronton az

²⁸ KA Kw. Ms. A-49.

²⁹ 1918. májusi hadrend. KA NFA HGK Conrad 1918. Karton 1872. Op. 105.400. Az önálló tábori- és hegyivadász-, a hegyi határivadász-, valamint a hegyivezető-zászlóalj 1200-1300 főből állt, 800-1000 puskával és 8 géppuskával. Uo.

³⁰ KA NFA 1918. 13. Korps. Karton 1795. Op. 920.; KA NFA AOK 1918. I. Grp. Karton 538. Op. 25.550/19.; KA NFA 1918. 11. Armee. Gst. Abt. Karton 583. Op. 3074/6.

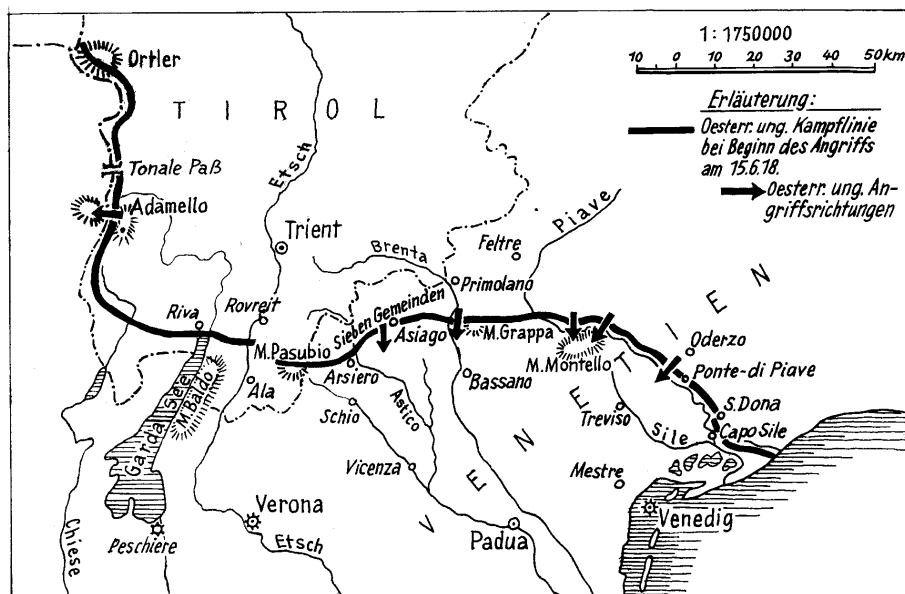
³¹ A hadosztályok márciusban 8500-10 500 fős harci létszámmal rendelkeztek. A technikai csapatok hiányai elsősorban a hegyi felvonulási utak, a vízutánpótlási helyek, az Astico bal, illetve a Brenta jobb partja mentén szükséges kötélpályák kiépítését hátráltatták. A szállítólépcsők működési elve szerint a kirakodó állomásoktól a lőszer, élelmet, technikai és egyéb eszközöket a hadsereg vagy a hadtesti juttatta el a szétosztó állomásokra. Innen a hadosztályok továbbították szállítólépcsőikkel az állásokba. Egy hadosztály napi igénye nyugalmas periódusban: 70 t élelem, 30 t lőszer, 30 t egyéb volt. Ehhez kellett legalább 2 lépcső 140 szekérral – á 3 q rakomány – és legalább napi 2 forduló. A hadosztályok nem rendelkeztek a megfelelő számú szállító eszközzel és lóval. A kapacitáshiányt málhahordó századok pótolták. A 11. hadsereg 15 málhahordó százada egyharmados feltöltöttségű volt, a 101 orosz, a 23 olasz, a 16 szerb és 3 román hadifogoly málhahordó század kétharmados, létszámuk összesen mintegy 35 000 fő. Az orosz és a román foglyok tudtak kormányaik békekötéséről és nem akartak dolgozni. Megoldást az épülő kötélpályák beindítása hozhatott. 10 000 katona és 100 mérnök dolgozott rajta. Málhahordásra az ezredék pihenő zászlóaljait vezényelték ki. Az állásokba rendelt hadosztályok a napi szükségleteiket sem kapták meg. KA NFA HGK Conrad 1918. Karton 1856. Op. 2-22/8-4. KA AOK 1918. I.Grp. Karton 538. Op. 141.020.

oroszokkal, illetve a románokkal kötött béke után feleslegesnek ítélt alakulatokat, illetve a fogságból szabadultakat – mintegy 500 000 főt – erős szűrés után átírányította a délnyugati hadszíntérre. A keleti front parancsnoka utasítást kapott a hadifoglyok, a nélkülözhető ezredek, tábori zászlóaljok összpontosítására és megbízhatóság szerinti felmérésére. Alapelv volt: a nemzetiségi összetétel, a katonák hazafias érzése, uralkodó iránti hűsége, vagy a szociáldemokrata, esetleg bolsevik befolyás felderítése, újság ismerete, végül fizikai állapota. Az AOK az offenzívához elsősorban a nemzetiségi szempontból megbízható osztrák-, szudétánémet és sziléziai német, magyarországi sváb alakulatokat akarta felsorakoztatni, valamint a hasonló értékűnek tartott magyar, horvát és bosnyák, illetve vegyes kötelékeket, továbbá néhány lengyel és rutén ezredet és csak szükség esetén cseheket, szlovákokat, szerbeket. Az AOK az uralkodó utasítására azonban megváltoztatta a bevetendő alakulatok listáját: az alpesi tartományok ezredeit vagy kivonatta az offenzíva előkészületeiből, vagy a már fronton állókat nem engedte feltölteni.³² A főparancsnokság 1918 elején elrendelte az ezredek és önálló zászlóaljok hadkiegészítő körleteiben a 33., 34., 35., 36., 37., majd márciusban a 38. és 39. menetformációk felállítását – 4-4 menetszázad, egyenkint 150-200 fővel – és 12 hetes kiképzését.

A kivezényelt tiszteknek gondoskodniuk kellett a hazafias, vallási nevelésről, harci lelkesítésről, a katonák feltáplálásáról, a felszerelés tökéletesítéséről, a tiszthelyetteseknek pedig a praktikus gyakorlatok – szétbontakozás, előremozgás, fegyverkezelés, kézigránátdobás, fedezékharc módjai és sok alaki – sulykolásáról. A lökiképzés eredményei igen gyengék voltak: 100 lövésből 25-35 találat az álló alakos céltáblán már jónak minősült.³³

³² KA NFA 11. Armee. Gst. Abt. 1918. Karton 556. Op. 1900/11. Vegyes – telefon, légi, autó, egészségügyi, tüzér, műszaki, trén, fényszórós – legénységű csapatoknál nem volt szükség ellenőrzésre. Uo. Op. 2662/2. Az uralkodónak az alpesi ezredek kiméletéről szóló utasítása: KA NFA HGK Conrad 1918. 2-12/4-6. Végrehajtására példa: A 6. hadosztály parancsnoka panaszkodott, hogy „...die schwachen Stände der Inf. 81. und 27. [Schilhawsky ezredei – B. L.] rücken mit 50–55 Mann starken Komp. aus. Was kann man von solchen Komp. verlangen! Wie sollen sie neben alle Gefechts-handlungen noch SicherungsDienst [sic!] machen, Relais aufstellen, Trägerabteilungen bilden?” Június 1-jei bejegyzés. Századai létszáma jún 9-én változatlanul 50-60 puská és jún. 15.-én reggel is ennyi maradt. KA NFA 1918. 6. ID. Karton 361. Schilhawsky altábornagy naplója.

³³ Az ezredek a háború kezdetétől általában havonta kaptak veszteségeik pótlására egy – számozott – menetzászlóaljat – 800 fő –, kiképezve. A frissen beérkező alegységek még a hadosztály pihenősávjában további kiképzést kaptak, és hegyi vezetők segítségével hozzászoktak az alpesi terep- és klímaviszonyok veszélyeinek kivédéséhez. KA NFA HGK Conrad 1918. Karton 1856. Op. 2-2/6-17. Az új katonák féltek a magasban. Fizikailag jók voltak, de rendkívül ügyetlenek, gyakorlatlanok és önállótlanak. Bár lökiképzésük nyugodt körülmények között zajlott, fegyverkezelésben sok hibát követtek el, s az állásokban idegesség miatt sokkal rosszabbul lőttek. KA NFA 11. Armee. Gst. Abt. 1918. Karton 556. Op. 1900/11-0. A hazatért hadifoglyokból összeállított és ellenőrzött alegységek fegyelmi állapota rendkívül rossz volt. Fellépéseik hatást gyakoroltak más, nem hadifoglyokból álló alegységekre is. A front felé tartó szerelvényekről, osztrák területen, rendszeresen lövöldöztek a vasút mellett legelésző állatokra, vagy a levegőbe, majd a falvakra, sőt Dél-Tirolban a katonai irányításra átvett szállókra, állomásokra, elektromos művekre is. KA NFA 11. Armee. Gst. Abt. 1918. Karton 592. Tagebuch ápr. 16., 27. KA NFA HGK. Conrad. 1918. Karton 1856. Op. 2-11/30 k. A fronton álló lengyelek és ukránok egymás közti harcát, a csehek lázadását a magyar huszárok verték le. Judenburgot cseh alakulatok elfoglalták, kifosztották, lakói egy részét lemészárolták, és 24 órán keresztül megszállták a várost. A lázadás leverése után a maradék az erdős hegyvidékre menekült. KA NFA 6. ID. 1918. Karton 361. Schilhawsky naplója. márc. 12., máj. 1., 30-i bejegyzések.

Az osztrák-magyar frontvonal 1918. június 15-én. Erich Ludendorff: *Kriegführung und Politik*. Berlin, 1922.

Az alpesi fronton, az Astico és a Piave között bevetésre kijelölt és a 11. cs. és k. hadsereg hadrendjébe beosztott harcoló alakulatok százalékos nemzetiségi megoszlása az alábbi volt:

III. hadtest

6. lovashadosztály

- 6. dragonyos ezred: 69 cseh, 29 német
- 8. dragonyos ezred: 65 cseh, 26 német, 6 rutén
- 11. dragonyos ezred: 66 cseh, 30 német, 2 lengyel
- 15. huszárezred: 88 magyar, 7 szlovák, 3 német

6. gyaloghadosztály

- 17. gyalogezred: 81,5 szlovén, 11,5 német
- 27. gyalogezred: 75 német, 14 cseh
- 81. gyalogezred: 66 cseh, 31 német
- 127. gyalogezred: 69 német, 8 lengyel, 8 szlovén

2. gyaloghadosztály

- 6. boszniai-hercegovinai gyalogezred: 96 szerb-horvát
- 26. gyalogezred: 62 magyar, 35 német

- 42. gyalogezred: 81 német, 16 cseh
- 74. gyalogezred: 62 cseh, 37 német
- 28. gyaloghadosztály
 - 7. boszniai-hercegovinai gyalogezred: 94 szerb-horvát, 3 német
 - 11. gyalogezred: 72 cseh, 19 német, 6 szerb-horvát
 - 28. gyalogezred: 80 cseh, 10 szerb-horvát, 5 német
 - 47. gyalogezred: 72 német, 22 szlovén
- XIII. hadtest
 - 38. honvéd gyaloghadosztály
 - 21. honvéd gyalogezred: 54 magyar, 42 román, 3 német
 - 22. honvéd gyalogezred: 53 román, 42 magyar, 3 szlovák
 - 23. honvéd gyalogezred: 58 szlovén, 34 magyar, 5 német
 - 24. honvéd gyalogezred: 51 magyar, 38 román, 8 német
 - 16. gyaloghadosztály
 - 2. gyalogezred: 50 magyar, 32 román, 10 német
 - 31. gyalogezred: 63 román, 22 német, 13 magyar
 - 52. gyalogezred: 67 magyar, 21,5 német
 - 138. gyalogezred: 52 román, 34 magyar, 10 német
 - 42. honvéd gyaloghadosztály
 - 25. honvéd gyalogezred: 98 horvát
 - 26. honvéd gyalogezred: 98 horvát
 - 27. honvéd gyalogezred: 95 horvát, 2,5 magyar
 - 28. honvéd gyalogezred: 90 horvát, 5 német, 3 magyar
 - 74. honvéd gyaloghadosztály
 - 306. honvéd gyalogezred: 55 magyar, 35 román, 8 német
 - 307. honvéd gyalogezred: 54 magyar, 15 szlovák, 14 német
 - 5. honvéd népfőlkelő gyalogezred: 50 magyar, 31 román
 - 3/VI. honvéd népfőlkelő zászlóalj: 62 magyar, 24 román
- VI. hadtest
 - 18. gyaloghadosztály
 - 20. gyalogezred: 81 lengyel, 10 rutén, 5 német
 - 22. gyalogezred: 90 horvát, szerb-horvát
 - 104. gyalogezred: 89 német
 - 117. gyalogezred: nincs adat
 - 126. gyalogezred: 90 magyar, 5,5 szlovák
 - 7. vadász zászlóalj: 52 szlovén, 27 horvát
 - 3. gyaloghadosztály
 - 14. gyalogezred: 94 német
 - 59. gyalogezred: 95 német

- 107. gyalogezred: 84 német, 8 szlovén
- 114. gyalogezred: 90 német
- 26. lövészadosztály
 - 9. lövészezred: 72 német, 22 cseh
 - 10. lövészezred: 50 német, 40 cseh
 - 11. lövészezred: 55 cseh, 38 német
 - 12. lövészezred: 86 cseh, 9 német
- XXVI. hadtest
 - 27. gyaloghadosztály
 - 25. gyalogezred: 80 magyar, 16 szlovák
 - 34. gyalogezred: 94 magyar
 - 67. gyalogezred: 60 szlovák, 26 magyar
 - 85. gyalogezred: 37 román, 31 magyar, 25 rutén
 - 32. gyaloghadosztály
 - 23. gyalogezred: 43 magyar, 35 német
 - 70. gyalogezred: 77 szerb-horvát, 10 német, 8 magyar
 - 86. gyalogezred: 71 magyar, 8 román
 - 123. gyalogezred: 58 magyar, 30 német
 - 4. gyaloghadosztály
 - 8. gyalogezred: 70 cseh, 25 német
 - 9. gyalogezred: 65 rutén, 12 német, 11 lengyel
 - 49. gyalogezred: 94,5 német
 - 99. gyalogezred: 63 német, 36 cseh
- I. hadtest
 - 60. gyaloghadosztály
 - 4. boszniai-hercegovinai gyalogezred: 93 szerb-horvát
 - 5. boszniai-hercegovinai gyalogezred: 93 szerb-horvát
 - 105. gyalogezred: 88 magyar, 7 német
 - 108. gyalogezred: 76 cseh, 21 német
 - 12. vadászászlóalj: 57 cseh, 38 német
 - 55. gyaloghadosztály
 - 2. boszniai-hercegovinai gyalogezred: 89 szerb-horvát, 8 német
 - 4. boszniai-hercegovinai gyalogezred: 93 szerb-horvát
 - 6. gyalogezred: 32 német, 25 magyar, 24 horvát
 - 7. gyalogezred: 74 német, 18 szlovén
- XV. hadtest
 - 50. gyaloghadosztály
 - 1. boszniai-hercegovinai gyalogezred: 94,5 szerb-horvát

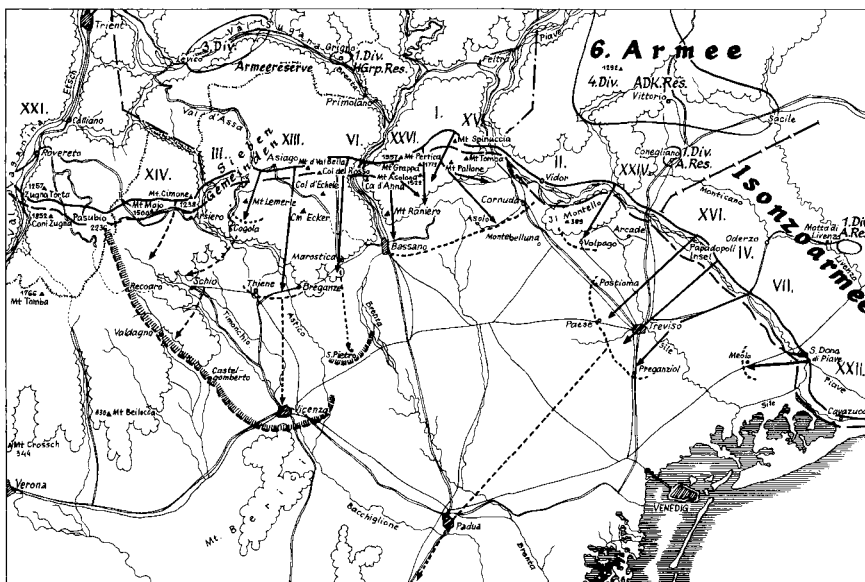
- 129. gyalogezred: 29 német, 24 rutén, 20 magyar, 20 román
- 130. gyalogezred: 50 rutén, 27 lengyel
- 133. gyalogezred: 63 magyar, 17 román, 10 szlovák
- 20. honvéd gyaloghadosztály
 - 1. honvéd gyalogezred: 78 magyar, 15 román
 - 3. honvéd gyalogezred: 69 magyar, 22 rutén
 - 4. honvéd gyalogezred: 58 magyar, 30 román
 - 17. honvéd gyalogezred: 73,5 magyar, 18 román
- 48. gyaloghadosztály
 - 73. gyalogezred: 87 német, 8 cseh
 - 79. gyalogezred: 100 horvát
 - 119. gyalogezred: 60 cseh, 32 német
 - 120. gyalogezred: 32 német, 24 cseh, 22 lengyel
- A 11. hadsereg tartaléka
 - 3. lovashadosztály
 - 3. dragonyosezred: 94 német
 - 8. huszárezred: 70 magyar, 14 német
 - 4. ulánusezred: 60 rutén, 27 lengyel
 - 7. ulánusezred: 59 rutén, 30 lengyel
 - 10. lovashadosztály
 - 9. huszárezred: 82 magyar, 9 német
 - 10. huszárezred: 85 magyar, 10 német
 - 13. huszárezred: 96 magyar
 - 1. népfőlkelő huszárezred: 81 magyar, 9 német
 - 36. gyaloghadosztály
 - 78. gyalogezred: 89 szerb-horvát
 - 116. gyalogezred: 80 szerb-horvát
 - 16. gyalogezred: 86 szerb-horvát
 - 53. gyalogezred: 95 szerb-horvát
- A Conrad-hadseregcsoporthoz tartozó tartaléka
 - 53. gyaloghadosztály
 - 81. gyalogezred: nincs adat
 - 131. gyalogezred: 55 magyar, 21 német, 16 román
 - 124. gyalogezred: 60 rutén, 15 német, 12 lengyel
 - 125. gyalogezred: 55 magyar, 38 szlovák, 4 német
 - 5. gyaloghadosztály
 - 54. gyalogezred: 31 német, 59 cseh
 - 101. gyalogezred: 87 magyar, 10 román

- 13. gyalogezred: 84 lengyel, 8 német
- 113. gyalogezred: 85 lengyel, 7 szerb-horvát
- 74. honvéd hadosztály
 - 306. honvéd gyalogezred: 55 magyar, 35 román
 - 307. honvéd gyalogezred: 54 magyar, 15 román, 14 német
 - 5. népfőlkelő gyalogezred: 50 magyar, 31 román, 9 szlovák
 - Orosz zászlóalj: 43 magyar, 45 román, 6 német.³⁴

Az alpesi hadszíntérnek a svájci határ és a Hétközség-felföldet átszelő Astico-folyó közötti frontját a Conrad hadseregcsoport 10. hadserege szállta meg. Védelmi rendszere a háború kezdete óta ugyanott húzódott, jellegét a terepviszonyok befolyásolták. Az Ortler–Presanella–Adamello–Jurdikarien óriás hegyei a határ és a Garda-tó között lehetetlenné tették a jelentős élőerők és tüzéreszközök összevonását. A néhány szűk völgyben értelmetlen volt hadművelati sikerre bővíteni a harcászati jellegű áttörést, a hadászati célt pedig a hegyek eleve kizárták. A Garda-tó melletti Riváig alpesi hadkiegészítésű és különlegesen kiképzett katonák – Conrad a legalkalmasabbakból összeállított hegyi kötelékeket 1914 őszén Galíciában elvéreztette – a Rayon I. és a Rayon II. sziklafészekében védekeztek. Az önálló hegyivadász-, a hegyi határvadász-, a hegyivezető-századok, az alpinista századok mellett tiroli császárvadászrezdek, továbbá az 1. császári és királyi gyaloghadosztály és a 22. császári lövészhadosztály sorakozott fel. Riva és a 10. hadsereg sávhatárát jelentő Astico között pedig a XX., XXI. és a XIV. (Edelweiss) hadtest. A mintegy 170 km frontot 415 000 katona és 1360 löveg védte.³⁵

³⁴ A hadrendről: KA NFA 13. Korps. 1918. Karton 1795. Op. 12.88/14. A vegyes csapatokról nem készült nemzetiségi összesítés. Az összetételről részletes felsorolást ad *Kun József: Az Osztrák-magyar Monarchia hadserege gyalogos és lovas csapattesteinek (önálló alosztályainak) nyelv szerinti százalékos megoszlása* (1918 május). *Hadtörténelmi Közlemények*, 1974. 1. sz. 104–131. o. A töredék százalékokat a szerző nem jelezte.

³⁵ A 10. hadsereg élelmezési létszáma. KA NFA HGK Conrad 1918. Karton 1856. Op. 12-3/200. A 10. hadsereg rendelkezett még szállításhoz 40 000 lóval és 2000 ökörrel, élelmezéshez 5000 vágómarhával. Uo. A 10. hadseregben végrehajtott megbízhatósági – nemzetiségi – felmérésből kiderült, hogy az óriás hegyeken bevetett önálló zászlóaljknál, a tiroli vadászoknál is szolgáltak magyarok. KA NFA. 11. Arme. Gst. Abt. 1918. Karton 556. Op. 2-44/5-25. A XIV. (Edelweiss) hadtest kötelékeiben is harcoltak magyarok. KA NFA 11. Arme. Gst. Abt. Karton 556. Op. 2678., Op. 2693/51. A XIV. hadtest működését jelentősen akadályozó Pasubio (2236 m) olasz védelmét 1917. november 9-től osztrák és magyar műszaki katonák hegyi alagutak fúrásával közelítették meg, és 1918. március 13-án felrobbantották. A robbantást az 1/6. komáromi árkászszázad hajtotta végre. KA NFA. 1. Kaiserjäger-Brigade. 1918. Karton 1. Op. 16.; Magyar Műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban. (Szerk. *Jakobi Agost.*) Budapest, 1938. 270–276. o.

A 11. hadsereg támadási irányai. Peter Fiala: Die letzte Offensive Altösterreichs. Boppard am Rhein, 1967.

Az alpesi hadszíntér további, Astico és Piave közötti, 46 km-es frontján a 11. hadsereg alakulatainak kellett a védelemből offenzívába átmenniük. A frontot a Brenta-folyó két részre választotta, amely két csoportosítást tett szükségessé. Az Astico és a Brenta közötti 28 km-es sávban három hadtestnek kellett felsorakoznia, közülük a középsőnek kellett áttörő hadtestként utat nyitnia a szárnyakon harcolóknak. A csoportosítás tervezett összlétszáma a támogató és kiszolgáló alakulatokkal és tartalékokkal együtt 545 000

ő és 109 000 ló volt. A Brenta és a Piave közötti, Grappával szembeni, 18 km-es fronton ugyancsak három hadtestnek kellett, áttörő összpontosítás nélkül, támadásra indulnia. A három hadtest, a támogató és kiszolgáló alakulatok, valamint a csoportosítás mögött álló tartalék tervezett összlétszáma 286 000 fő és 57 000 ló volt. Az offenzívára készülő 11. hadsereg előzetesen becsült állománya 831 000 katonát, 166 000 lovat tett ki. Tüzérségi támogatásul mintegy 2500 könnyű- és hegyilövegnek, 600 közepes és 80 nehézlövegnek, valamint 150 légvédelmi ágyúnak, továbbá 400 aknavetőnek kellett felsorakoznia. A 11. hadsereg légi támogatására 100 repülőgép kapott parancsot.³⁶ A

³⁶ Élelmezési létszámok. KA NFA AOK. 1918. I. Grp. Karton 538. Op. 142.113. A lövegszámokról Uo. Hofzug-Akten, szám nélkül. Az aknavetők – 9., 12., 14., 15., 23, 22 cm – közül a 12., 14., 20 cm-es hatótávja érte csak el a 800 m-t. KA NFA HGK Conrad 1918. Karton 1872. Op. 2046/22. A 11. hadsereg

Piave melletti Pederobbától – sávhatár a 11. és a folyó melletti 6. hadsereg között – a Montellóval szemben álló 6. osztrák-magyar hadsereg két hadtestének kellett felsorakoznia mintegy 170 000 fővel.³⁷ Tőle délre az Isonzó-hadsereg négy hadtestének 360 000 fővel. Szvetozar Boroević tábornagy hadseregcsoportja, a 6. és az Isonzó-hadsereg, együttesen mintegy 2000 könnyű-, 400 közepes és 70 nehézlövegre, 128 légvédelmi ágyúra, továbbá 250 aknavetőre számíthatott.³⁸

Az osztrák-magyar haderő főparancsnoksága május 15-én lezárta a készülő offenzíva haditerveinek egyeztetését a két hadseregcsoport főnökével, kiválasztotta a keleti hadszíntéren felesleges hadosztályokat, befejezte az orosz hadifogságból hazatért félmillió katona ellenőrzését és a megbízhatóak és hadrafoghatóak kiképzését, továbbá visszavonta az Amiens elleni német offenzíva megfigyelésére kiküldött vezérkari és csapattiszteket. A Chemin des Dames elleni második német offenzíva kezdetéhez alkalmazkodva, június első felében akarta az offenzívát megkezdeni. Bízott abban, hogy a caporettoi áttörésnél bevetett német segítséget pótolni tudja. Az olasz Piave-front felgöngyölítéséhez a hadra fogható sereg 4/5-ét kívánta összpontosítani, s ezzel a döntést úgy kicsikarni, hogy a két hadseregcsoport mérjen egy gyenge ponton túlerejű, kivédhetetlen csapást az ellenségre, az áttörést pedig fejlessze tovább hadműveleti majd hadászati sikerré.³⁹ A keskeny szakaszon, legalább kétszeres fölényvel végrehajtandó áttörési kísérlet terve azonban az uralkodó, a vezérkari és a hadműveleti főnök ingadozása, illetve a két hadseregcsoport-parancsnok rivalizálása miatt egy széles fronton végrehajtott támadási kísérlettel silányult. A haderő főparancsnoka, az uralkodó úgy adott parancsot az alpesi és a Piavén keresztüli offenzíva megindításához, hogy legalább azzal tisztában volt: a rendelkezésre álló erők nincsenek fölényben, a Monarchia egyetlen támasza már csak a hadsereg, és a kudarc a birodalom összeomlását jelentheti. Károly és közvetlen törzse habozását kihasználva a végső döntés előtti utolsó pillanatban József főherceg is kicsikart a 6. hadseregnek egy kis offenzívát, még ha

alárendeltségébe 40 vadász- és 60 felderítőrepülő tartozott. KA NFA AOK 1918. I. Grp. Karton 538. Op. 142.085. Az olasz légierő megszerezte a légtér feletti uralmat 120 vadászgépével – benne 4 angol és 1 francia vadászszázad, századonként 10 géppel – bombázó és felderítő századaival, valamint a haditengerészeti légierő több, mint 300 repülőjével. *Caracciolo* 239–241. o.

³⁷ A 6. hadsereg – öt hadosztály – hadrendje alapján készült becslés. Boroević 1918. ápr. 25-i, AOK-hoz küldött felterjesztése megállapította, hogy a hadseregcsoportjához tartozó 6. és Isonzó-hadsereg zászlóaljai a hadrend szerinti 1000 fő helyett 500-600 főből állnak. A becslés megközelítő értéket jelent. A lovak tervezett számáról nem került elő adat, csak a hiányokról. Boroević a fenti jelentésben a felvonuló tüzérség mozgatásához az egész hadseregcsoport számára 19 900 lovat, a szállítási hiányok pótlásához 25 000 lovat, valamint hadosztályonként 4 autóoszlopot – 20 db 3 tonnás teherautó oszloponként – követelt. KA NFA AOK 1918. I. Grp. Karton 538. Op. 142.060.

³⁸ Az Isonzó-hadsereg – 14 hadosztály és egy népfőlkelő lövészdandár – hadrendje alapján készült becslés. A Boroević hadseregcsoport tüzérségéről a KA NFA AOK I. Grp. Karton 538. Hofzug-Akten. Szám nélkül. Boroевич hadseregcsoportja légvédelméhez hadtestenként 1 repülőszázadot tartott szükségesnek. KA NFA AOK 1918. I. Grp. Karton 538. Op. 1342.060. A Piave melletti légvédelemről Adalberg Sternberg 1918. júliusi parlamenti interpellációja tájékoztat: „...Und beim Montello, wo wieder die bravsten Truppen aus Ungarn Heldentat auf Heldentat gehäuft haben, kam der Befehl Halt unerwartet. Der Grund der Einstellung des Vorgehens war die Zerstörung der Brücken durch feindliche Flieger... die Flieger konnten unbehelligt bis auf 10 m herunter gehen und Bombenwürfe die Brücken zerstören.” KA Untersuchung. Aus Sternbergs Tagesfragen. A-41/19/14.

³⁹ KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 538. Op. 142.026., Op. 142.033., Op. 142.095.

csekélyke erejét is.⁴⁰ Három áttörési kísérlet, három csapás egy helyett, három ujj egy ököl helyett. A téves döntést súlyosbította, hogy az uralkodó a gleccser-fronton is elrendelt egy eleve sikertelen demonstrációt: a 10. hadsereg két hadosztályának kellett támadnia a Tonale-hágó nehezen járható kísérő hegyeire, hogy elterelje a figyelmet az alpesi és a Piave melletti akciókról. A katonai kötelességmulasztás vizsgálatára 1918. júliusban létrehozott parlamenti bizottság kimondta: „Erre a nagy offenzívára nem lett volna szabad vállalkozni. A felelősség érinti a német politikai és katonai vezetést, a vállalkozás előidézőjét, a Monarchia politikai vezetését, mint a német utasítás közvetítőjét, és a végrehajtót, a haderő főparancsnokságát. Utóbbi kötelessége lett volna, hogy ezt a katonailag kilátástalan vállalkozást elhárítsa, vagy akár kereken elutasítsa.”⁴¹

A hadvezérek a kicsikart uralkodói hozzájárulás után mozgásba hozhatták a haderő gépezetét és törzseiket. Valamennyi katonai központ és polgári hivatal ezernyi parancsa fogta össze a csapatok által megszállt területek és a birodalom erőfeszítéseit, hogy az erők és a harceszközök a Piave-fronton összpontosulhassanak. Egyetlen katonai szükségletet sem lehetett kielégíteni maradéktalanul, a gyártó kapacitások maximális kihasználásával sem. Különösen hiányoztak a lövegek, a löszerek, a mozdonyok, az autók, a lovak, a drótkötélpályák, az egyenruhák, a lábbelik, a tüzelő és legfőképpen az élelmiszer. Az Astico és a Piave közötti alpesi front pedig a fentiekén túl szenvedett még az elegendő vasúti és közúti szállítási hiánytól, sőt még a járhatatlan kocsutaktól is. Conrad nagyvonalú, lendületes előnyomulást ígérő haditerve, az „Operation Radetzky” alig vette figyelembe a szükségességet, csak a meglévő minimum elosztásáról intézkedett. Május 18-án kiadott támadási parancsa először is lakonikusan közölte: az offenzíva állami szükségszerűség. A rendkívül súlyos élelmezési helyzetre, a háterszág egyre rosszabb hangulatára tekintettel az offenzívát legkésőbb június 15-ig végre kell hajtani, amikor a problémák következményei még elkerülhetők. Conrad a 11. hadsereg É–D irányú offenzíváját a frontot szétválasztó Brenta-folyó miatt két csoportosítással kívánta végrehajtani. Az Astico és a Brenta közötti 28 km-es szakaszon három – III., XIII., VI. – hadtestnek, a Brenta és a Piave közötti 18 km-en ugyancsak három – XXVI., I. és a 6. hadseregtől átvezényelt XV. – hadtestnek kellett betörnie az ellenséges vonalak mögé és hadműveleteket folytatnia. A főcsapást mérő XIII. hadtest öt hadosztályának a jobb szárny III. és a bal szárny VI. támogatásával 6 km széles szakaszon kellett átszakítania a szemben álló védelmet, a nagy erdő északi szélétől Monte Lemerle iránnyal támadnia az erdőben, a Monte Lemerle elfoglalásával felgöngyölíteni az ellenség ellenállását és az első támadási napon kijutni egészen az erdő déli szegélyéig. A távolabbi cél, Thiene–Mason–Vincentino elérése a második harci nap feladata volt.⁴² A XIII. hadtest jobb

⁴⁰ KA Kw. Ms. A-49.

⁴¹ KA Untersuchung. Dritter Bericht des Skretärs über die Angelegenheit „Junioffensive 1918.” A-41/19/15. Ludwig Goiginger altábornagy, a XXIV. hadtest parancsnoka élesen bírálta a felelőtlen osztrák-magyar támadási gyakorlatot: „Angriffe mit unzulänglichen Mitteln waren fast die Regel, daher trotz Tapferkeit der Truppen, oder auch gerade wegen dieser, schwere Verluste, doch oft nur geringe Erfolge; die Truppen verbluteten sich häufig in aussichtslosen Angriffen. Die Führung war oft übertrieben hart und rücksichtslos...” KA Kw. Ms. A-49.

⁴² Conrad parancsa az „Operation Radetzky” végrehajtására, a „Direktiven für die geplante nächste Offensive gegen Italien” a hadtestek fő feladatait határozta meg. Conrad hadvezéri szerepét a vezető tábornokok a háború utolsó éveiben igen erős kritikával illették. Krauss tábornok: „Conrad war ein ganz einseitiger Taktiker. Sein heller Geist beherrschte zwar auch das Operative, er erkannte überall das Wesen,

szárnyán, mintegy 11 km szélességben előremozgó III. hadtest négy hadosztályának a főcsapást mérő erők biztosítása érdekében a felföld nyugati, kopár sávjában kellett támadnia, el kellett foglalnia az Astico és az Assa közötti térséget, birtokba venni Sculazzon magaslatait, majd déli irányban előnyomulni a Hétközség-fennsík déli peremhegyei felé. Főerőkkel el kellett foglalnia az Astico völgyében fekvő, hadműveleti szempontból fontos Arsiero városát, továbbnyomulva pedig a hegyek mögötti, stratégiailag jelentős csomópontot, Schiót. Mozgását támogatnia kellett a Pasubio és az Astico közötti, a 10. hadsereghez tartozó XIV. (Edelweiss) hadtestnek.⁴³ A Brenta mellett támadó VI. hadtestnek a főcsapást mérő erőkhöz szorosan kapcsolódva támogatnia kellett a XIII. hadtest balszárny-hadosztályát, mintegy 11 km szélességben el kellett foglalnia a kopár hegyi állásokat a Monte di Val Bella, Col del Rosso, Col d'Echele, Monte Melago és Cima Ecker magaslatain, és a Brenta jobb partján előre kellett törnie Bassano felé. A XIII. hadtest kifulladására és a hadseregretartalék harcba lépése esetén a VI.-nak egy hadosztállyal erősítenie kellett a Vincentino irányában támadó kötelékeket.⁴⁴

Az „Operation Radetzky” másik nagy csoportosítását képező és a Grappa ellen támadó hadtestek közül a Brenta bal partján és a masszívum keleti lejtőjén harcoló XXVI. hadtestnek két hadosztállyal a folyó jobb partján előrelendülő VI. hadtesttel együttműködve kellett mozognia 6 km szélességben, egyben megakadályoznia, hogy a Grappán beépített, kavernákba rejtett olasz tüzérség oldalazó tűzzel akadályozza a Brenta-völgyben bevetett erők sikerét. A XXVI. hadtestnek birtokba kellett vennie Col del Fenilon (1337 m) erődrendszerét, majd Col Moschin és Monte Raniero hegyek támpontjait és előnyomulnia a Bassanót uraló peremhegyek széléig. A lendületes mozgás fő célja: megfosztani a Grappa védőit a Brenta-völgy vasutján és útjain érkező utánpótlástól és elősegíteni az I. és XV. hadtestek feladatainak teljesítését.⁴⁵ A masszívum ellen rendelt utóbbi két hadtestnek, mint a 11. hadsereg különleges csoportosításának Karl Scotti gyalogsági tábornok parancsnoksága alatt be kellett vennie együtt, 12 km széles fronton végrehajtott rohammal a Monte Tomba, Monte Spinuccia

urteilte immer richtig, aber er hatte keine liebe dafür und daher auch keine Zeit, sich in Einzelheiten bis zur vollsten Erkenntnis zu vertiefen.” *Krauss* 98–99. o. August Cramon altábornagy, a német haderőnek az uralkodó, Károly, mellé állított összekötő tisztje: „Er erwies sich als meister in der strategischen konzeption und im Erkennen der grossen Ziele; aber er vermochte es nicht, die Idee reibungslos in Räumliche zu übertragen.” *August Cramon: Unser österreichisch–ungarischer Bundesgenosse im Weltkriege.* Berlin, 1922. 171. o. Sündermann vezérőrnagy a 11. hadsereg vezérkari főnöke Schauenstuel vezérezredeshez, a 11. hadsereg parancsnokához Conrad haditervével kapcsolatban: „Dennoch vollte gerade im Walde die Entscheidung geführt werden, wo die feindl. Stellungen ungenau bekannt u. durch Artillerie schwer gefasst werden konnten. Merkwürdig, dass ein so eminent geschulter und aus allen überlegener Mann, wie Conrad, der doch Praktiker und nicht nur Theoretiker war und der so viel über die Psychologie der Soldaten sehr treffend geschrieben hat, den zermürbten, nicht mehr begeisterungsfähigen Soldaten des Jahres 1918 nicht erkannt hat...” Sündermann levele 1922. dec. 4-én. KA NFA AOK I. Grp. Karton 538. Hofzug-Akten. Szám nélkül.

⁴³ KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 538. Op. 142./18.

⁴⁴ Uo. és KA NFA 1918. 13. Korps. Karton 1795. Op. 501/10-XVIII.; KA NFA 11. Armee. Gst. Abt. Karton 592. Tagebuch 1918. 5. 18.

⁴⁵ KA NFA 1918. 13. Korps. Karton 1795. Op. 1288/14., Op. 608/I. A Grappa kavernákba rejtett ütegeit az osztrák-magyar tüzérek el tudták hallgattatni, feltéve, ha fel tudtak vonulni és tüzelő állást tudtak foglalni az olaszoktól belőtt terepen. Krauss tábornok dicsérte őket: „Probeschüssen ergaben gute Ergebnisse: unter 5-10 Schuss waren immer 2-3 Schartentreffer, indes die übrigen Schüsse knapp um die Schiesscharte in den Fels donnerten.” *Krauss* 223. o.

előhegyeken kiépített erős állásokat és közösen törni előre a Grappa keleti oldala felé. A bal szárnyi XV. hadtestnek kellett kapcsolatot tartania és az együttműködést megszerveznie a Piave bal partján működő, a 6. hadsereghez tartozó erőkkel. A Grappa különleges védelmi rendszerének áttöréséhez minden hadosztálynak rohamzászlóalj, a XXVI. hadtestnek lángszórós zászlóalj, minden ezrednek rohamszázadot, zászlóaljnak rohamosztágot, a támadó első hullámoknak könnyű, kézi géppuskás harccsoportot kellett szerveznie. A támadó kötelékeknek önálló csoportokra oszolva kellett felzárkózniuk a mozgó tűzhenger falához. A haditerv nem tűzött ki távolabbi célt a Grappa ellen támadó Scotti csoportosításnak. Conrad csak az áttörési feladatokat részletezte, a mélységi harc vívásáról a hadtest-, illetve hadosztályparancsnokoknak kellett dönteniük. Egyúttal az áttörő XIII. hadtest 38. és 42. honvédhadosztályát háromhetes, zászlóaljkelékekben végrehajtott iskolázásra kötelezte.⁴⁶ A hadtesteknek napokon belül válaszolniuk kellett, hogy készen állnak-e június 15-én a támadásra. Valamennyi parancsnok jelezte a hiányzó lövegek, lőszer, élelmiszerek mennyiségét, valamint a hiányzó lovak, autók számát. A legrosszabbul ellátott hadtest a VI., a XXVI. és az I. volt. A hiány május végén: 15 hegyi-, 10 aknavető- és 41 könnyű táborigényező, 20 közepes és 10 nehéz táborigényező, 39 szerelvény lőszer – főleg brizáns, mert gázlővedékekből a jelentés szerint a 11. hadsereg megfelelően el volt látva –, 70 szerelvény abrak, 5900 ló és 4 autószerelvény. A szerelvények többsége már gurult a rendeltetési helyek felé, és várhatóan legalább a hiányok felét pótolni lehetett.⁴⁷

A gigantikus méretű „harapófogó” offenzíva – egyszerre az Alpokban és a Piavén keresztül, széles fronton – végrehajtásához nem volt elég erő. A 11. hadsereg nem számíthatott arra, hogy az Astico és a Piave közötti, 46 km-es szakaszon megismételheti a caporettoi áttörésnél alkalmazott háromlépcsős hadrendet. A tapasztalatok szerint az első vonalban bevetett hadosztályok kedvező támadási szélessége nem haladhatta meg a 2 km-t, a másodlépcsős-hadosztályoknak az első harci zóna áttörése után kellett harcba lépniük és elérniük a közelebbi célt, míg a távolabbi cél a harmadik lépcsős feladata volt. Ugyanakkor Conrad frontján az elsővonali-hadosztályok támadási szélessége elérte, sőt néhol meghaladta a 4 km-t, a másodlépcsős-hadosztályok csak fő irányokban álltak fel, a harmadik lépcsős felsorakoztatására már nem volt lehetőség. A harcba küldött ezredek közül pedig az alpesi hadkiegészítésűek nem kaptak feltöltést. A többi ezred puskarétegének megközelítette ugyan a hadrendi létszámokat, ám a felvonulás és a kiképzés, sőt a készenléti állásokban való tartózkodás alatt sokan haltak és sebesültek meg ellenséges tüztől vagy betegedtek meg. A 11. hadsereg áttörési szándéka és a

⁴⁶ KA NFA 1918. 13. Korps. Karton 1795. Op. 1288/14., Op. 604/4., Op. 2286., Op. 2200/78.; KA NFA 1918. AOK I. Grp. Op. 142.018. A rohamzászlóalj válogatott és állandó kiképzéssel különleges feladatok végzésére alkalmas katonákból állt. Csak támadás vagy rejtett vállalkozás esetén volt bevethető. Szervezete: 4 század – 4-4 szakasszal, minden szakasz élén tiszttel, a zászlóalj parancsnoki karát segítő további 6 (egyik felderítő) tiszttel –, továbbá önállóan alkalmazott géppuskás század 8 géppuskával, gyalogsági tüzérszakasz 2 löveggel, lángszórós szakasz, műszaki szakasz robbantó és lángszórós rajokkal, telefonos raj. 4-6 hetes kiképzés minden rohamzászlóaljnak. KA NFA 1918. HGK. Conrad. Karton 1872. Op. 585. A rohamszázadok szervezete a lövegszakasz kivételével arányosan kisebb volt. Századok helyett szakaszok, speciális századok (szakaszok helyett rajok) csoportok. A lángszórós kötelékek szervezetéről nem került elő adat. A 11. hadsereg parancsnoka 1918. április 24-től a harcokban kitűnt katonákból 4-6 hetes kiképzéssel külön lángszórós szakaszokat hozott létre a hadosztályok számára. KA NFA 1918. 11. Arme. Gst. Abt. Karton. 553. Op. 1317/19., Op. 1317/25.

⁴⁷ KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 538. Op. 142.175., KA NFA 1918. 13. Korps. Karton 1795. Op. 501/10-IX.

nyugati hadszíntéren szerzett tapasztalatok között óriási volt a különbség. A francia hadszíntéren 1918 tavaszán zajló csaták alatt már nem az volt a kérdés, hogy hány löveg szükséges az áttöréshez, hanem az, hogy hány gyalogos tudja kihasználni az összevont lövegek tűzhatását. A tapasztalatok szerint egy hadosztálynak – 2 km – legalább 90 könnyű-, 68 közepes, 64 nehézlöveggel és 8 mozsárral kellett rendelkeznie, hogy a gyalogság bízhatson a sikerben.⁴⁸

A 11. osztrák-magyar hadsereg tüzérsége 1918. június 15-én a 46 km-es támadási szakaszon 3178 – 2544 könnyű, 558 közepes, 76 nehéz – löveggel, 146 improvizált légvédelmi ágyúval és 416 aknavetővel rendelkezett,⁴⁹ azaz frontkilométerenként 69 löveggel, 3 légvédelmi ágyúval és 9 aknavetővel. A háborús tapasztalatok szerint optimálisnak mondható arányoknál ez kevesebb csövet jelentett. Ami még szembetűnő, a közepes tüzérség és a nehéz- vagy áttörő tüzérség meglepően kis aránya. A 11. hadsereg sem lövegszámban, sem kaliberben nem haladta túl a szemben álló olasz, angol, francia hadosztályok tüzérségének együttes tűzerjét. A terep adottságai, illetve a felvonulási utak és a kötélpályák megléte miatt a kedvezőbb helyzetű III. és XIII. hadtest, illetve a Brenta bal partján támadó XXVI. hadtest aránylag több közepes löveget és nehézlöveget állíthatott harcba mint a többi, rendkívül kedvezőtlen összeköttetéssel rendelkező hadtest. A Hétközség-felföldet borító, felderítetlen erdő ellen bevetett XIII., áttörő hadtest 6 km-en 706 löveget – 117,6 cső/km – kapott, a III. 11 km-en 517 löveget – 46 cső/km – a XXVI. pedig 6 km-en 420 löveget – 70 cső/km –, ugyanakkor az áttörő hadtest és a Brenta között bevetett VI. hadtest 11 km-en csak 420 löveget, az I. pedig 6 km-en 372 löveget. Egyik csősűrűsége sem érte el az átlagot.⁵⁰ Gondot okozott a Hétközség-felföld ellen támadóknak, hogy nemcsak az első állás mögött húzódo nagy erdő rejtette az angol, olasz, francia védelmi létesítményeket, tüzérségi tüzelőállásokat, hanem egy K–Ny irányú, hosszú, kiemelkedő karsztvonulat is. A sziklás, éles gerincek domináltak a III. és a XIII. hadtest vonalai felett, csak a drótakadályok és részben az első lövészárkok voltak láthatók, az első állás második és harmadik árka valamint az erdőszél előtti köztes térség is rejtve maradt. A felföld Brenta felőli kopár része, a VI. hadtest támadási sávja felett, a Monte di Val Bella, Col del Rosso, Col d'Echele magaslatok uralkodtak. Kavernákba rejtett lövegek tartották tűz alatt még éjszaka is a VI. hadtest állásait. Fényszórókkal világították meg a közlekedőárkokat, a hadtest egyetlen utánpótlási vonalát, egy nehezen járható szerpentint, és mindenre lőttek ami mozgott. Május végére sikerült üzembe helyezni két holt térben működő kis kapacitású kötélpályát, június 13-án pedig egy nagy kapacitásút, amellyel közepes lövegeket is lehetett a tetőre juttatni. Hasonló kedvezőtlen terepviszonyok akadályozták a Grappa–Piave közt támadó Scotti csoportosítást is. Az előhegyek – Monte Spinuccia, Monte Meata, ~~Monte Pallone~~, ~~Monte Tomba~~ – kiugró csúcsok, keskeny sziklahátak voltak,

⁴⁸ Balck 340. o. Ludendorff minden támadó km-re legalább 20-30 üteget (100 cső), az egymás mögött támadó három hadosztály sávjában (2 km) 40-60 üteget (200 cső) tartott szükségesnek áttöréshez. Az angolok a védelem három egymás mögötti hadosztálya 2 km-es sávjában elégnék tartottak 24 könnyű- és közepes üteget, valamint 33 nehézüteget. A franciák átlag 30 m-ként számoltak 1 táborig löveggel és 1 nehézlöveggel védelemben. Ludendorff 463. o.; Balck 341. o.

⁴⁹ KA NFA 1918. AOK. I. Grp. Karton 538. Hofzug-Akten. Szám nélkül. Pontos, 1918. június 16-i ellenőrzés szerinti adat.

⁵⁰ KA NFA Aok. I. Grp. Karton 538. Op. 25.550/19. A XV. hadtest a rendszeresített lövegeit hozta a 6. hadseregtől. A 11. hadsereg, a Conrad-hadseregcsoport és a hadseregfőparancsnokság tüzértartaléka csőszámával összegződik a 3178 löveg száma.

Monte Pallone, Monte Tomba – kiugró csúcsok, keskeny sziklahátak voltak, amelyek leküzdése harc nélkül is fáradtságos feladatot jelentett. Az I. és a XV. hadtestnek akkor is kevés esélye volt az ellenség megközelítéséhez, ha pusztító tűzfölényt vet be. Az úttalanság miatt azonban közepes lövegeket és nehézlövegeket nem vonultathatott fel.⁵¹

A löszerellátottság sem támasztotta alá az offenzíva céljainak realitását. Az osztrák-magyar tüzérségi gyakorlat szerint egy ellenséges üteg kilövéséhez – robbanó töltettel – magas röppályájú könnyűlövegeknél 100, közepesnél 75, nehéznél 40 gránát szükségeltetett. Ugyanez a mennyiség kellett 100 m hosszú, jól kiépített lövészárók rombolásához is. Oldalazó tűznél az ágyúk 100 lövedékkel 400 m hosszú árokreszt is meg tudtak semmisíteni. Lőszerutánpótlásnál az ellátmány – 3 napi gránátmennyiség – 2/3-át az üteg közelében, 1/3-át a depókban kellett felhalmozni. Az ellátmány minimuma ún. nyugodt periódusban: könnyűlövegeknél 750, közepes lövegeknél 600, nehézlövegeknél 450, 30,5 cm-es mozsaraknál 120 lövés, offenzíva esetén a minimum többszöröse. A támadó tüzérség 1918. június 14-én, az offenzíva kezdete előtt mindössze az ún. nyugodt harci periódusra előírt minimummal rendelkezett. A könnyűlövegek 663-958, a közepesek 553-625, sőt a közepes űrméretű ágyúk mindössze 300 gránáttal, a nehézlövegek 200 lövéssel készültek az offenzíva előtti tűzcsapásra és a három napos áttörési kísérlet tüztámogatására.⁵²

Conrad a gázlövedékek hatásában bízott. A Monarchia tüzérsége 1918-ban elsősorban a könnyeztető gázzal vegyített fojtógázt részesítette előnyben. Az olasz gázálcok áteresztették az ingerlő hatású vegyületet, a katonák önkéntelenül lekapták maszkjaikat, hogy megdörzsöljék arcukat, és ekkor hatott a mérge. A mustárgáz termelését az osztrák-magyar ipar nem tudta megnyugtatóan megoldani. Gáztámadásnál a kedvező feltétel a szélcsend vagy enyhe szél – 3 m/sec – volt, és egy hektár elgázosításához 100 könnyű-, 50 közepes vagy 25 nehézgázgránát kellett. 1918. június 14-én a könnyűlövegek mellett 125-218, a közepesnél 106, a nehéznél 81 gránát várt a bevetésre. A lövedékek azonban gyenge hatásfokú gázokat tartalmaztak.⁵³

Conrad haditervének illuzórikusságát bizonyítja a 11. hadsereg – vele együtt az egész haderő – élelmezési helyzete. A hadtestek az offenzíva előtt hetekkel ígéretet kaptak a tábornagtól, hogy rendkívüli kiutalással 20 harci napi – 14 normál és 6 tartalék fejadag/porció – ellátmányhoz, fagyasztott hús helyett Tirolból élőlúshoz, a lovak ugyancsak 20 napon keresztül napi legalább 2,5 kg szemes takarmányhoz jutnak. Ugyanakkor a hadsereg-főparancsnokság május 25-én értesítette Conradot, hogy a 11.

⁵¹ KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 538. Op. 142.034., Op. 142.113. KA Untersuchung. B. 234/19/5., B-234/19/6., B-234/19/14.

⁵² KA NFA 1918. AOK. I. Grp. Karton 538. Op. 206/11. Június elején a 11. hadsereg stratégiai lőszerraktárát Tezze városa mellett az olasz felderítő repülőgépek bemérték, és tűzvezetésükkel több napos lövés után június 6-án eltalálták. 3000 t – 6 száztengelyes szerelvény – gránát robbant fel. KA NFA 1918. 11. Armee. Gst. Abt. Karton 583. Lagemeldungen. jún. 2., 3., 4. A felsorakoztatott lövegek június 15-én átlag 300-400 gránátot lőttek ki, utána krónikus löszerhiánytól szenvedtek. Június 16-tól mindössze napi 65-85 lövést adhattak le, alig tizedét az olasz-angol-francia lövegek löszerfelhasználásának. KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 538. Op. 206/11.

⁵³ KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 538. Op. 142. 175. Felhasználás után a haderőnek nem maradt gázlövedéke. A gázgránátok a gyenge kémiai kapacitások és silány munka miatt csak igen enyhe könnyezést okoztak, fojtó hatásuk nem érvényesült. Hadifoglyok beszámolója. KA Untersuchung. B-234/19/6., B-234/19/14., B-234/19/5.

hadseregnek mindössze 9 és fél napi lisztellátmányt tud előteremteni, a 10. hadseregnek csak 4 napit, húst egyáltalán semmit, a hátsországi raktárak üresek, a rekvirálások eredménytelenek.⁵⁴ A 11. hadsereg vezérkari főnöke válaszában közölte, hogy a hátsországi élelemszállítmányok még a folyó szükségleteket sem fedezik, nemhogy az offenzívához tervezett felhalmozást, és a málhahordó kapacitás hiánya miatt az élelem nem juttatható fel a harcolókhoz elégséges mennyiségben. Az offenzíva kezdetén pedig a hiányosságok együttesen fognak jelentkezni, aminek következtében az előnyomulók ellátás nélkül maradnak.⁵⁵

Az első vonalakban harcolók éheztek. A lövészárkokban kiosztott kenyérfejadag hetekig nem volt több, mint 125 g keményre szikkadt, élvezhetetlen kukoricalepény, némi férges, fagyasztott hús. A tartósan éhező katonák legyengültek, a harci szolgálat szinte pihenőnek tűnt a készülségi szolgálathoz képest, amikor napközbeni gyakorlatok mellett éjszaka fel kellett cipelni a hegyekre az offenzívára szánt lőszert, felszerelést, élelmiszert. Akadtak körzetek, ahol a biztonsági öv tüzelőállásaiban lapuló katonák az ötnapos váltás teljes ideje alatt nem láttak kenyeret, csak kávéit ittak, szárított főzelékféléket ettek, esetleg romlott, fagyasztott húst. A hadtápfőnökség még egy körlevelet is szerkesztett, miszerint: „...a húsban található kukacok gusztustalanok ugyan, de nem károsak az egészségre”.⁵⁶ József főherceg, a 6. hadsereg parancsnoka a csapatok éhezésében látta az offenzíva legfőbb akadályát. Az AOK hadműveleti főnökéhez, Waldstätten tábornokhoz írt levelében kijelentette: „Az offenzíva előtt feltétlenül kapnom kell annyi élelmiszert, amennyitől a katonák valamennyire erőre kapnak, különben nem fogják bírni a megpróbáltatásokat. Ez nem siránkozás. Ez a legpusztább, nyomasztó igazság. Biztosíthatom, hogy a nagy győzelem attól függ, hogy megfelelően fel tudunk-e készülni rá. Ha nem kapunk elég ennivalót, nem szabad

⁵⁴ KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 538. Hofzug-Akten. Szám nélkül. 1918-ban a normál fejadag: 350 g kenyér, 15, majd 10 g hús, 6 g zsiradék, 140 g főzelékféle, pótkávé és 10 db cigaretta. A háború elején a fejadag 700 g kenyér, 400 g hús, 20 g zsiradék, 100 g főzelékféle, 2 db (46 g-os) kávékonzerv. A tartalék porció nem változott: 1 db (200 g-os) hús konzerv, 400 g kétszersült, 2 kávékonzerv, 10 cigaretta. KA Manuscripte der Carnegie-Stiftung (a továbbiakban: Ms. Ca.) Nr. 9/1. A hátsországi alakulatok csak hetenként háromszor, majd kétszer ehttek húst. A haderőbe vont lovak fejadagja 1914-ben 4500 g zab és 3000 g széna, 1918-ban 1000 g kukorica, 3500 g széna, zöldtakarmány. Az élelmiszeri válságot Galícia pusztulása, a munkaerő és az igazállatok tömeges bevonulása okozta. A Monarchia a háború előtt 10 millió t kenyérgabonát, 11 millió t takarmánygabonát termelt, 1917 nyarán 6-6 millió t-át lehetett csak learatni. A nem önellátó lakosság fejadagjai a 375 g átlagról 1918-ra 200 majd május végére 165 g kenyérré zuhantak. Dr. Gustav Gratz–Dr. Richard Schüller: Die Tragödie der Erschöpfung. Wien, 1930. 40., 51., 81–83. o.

⁵⁵ Sündermann tábornok azonnali válasza. KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 538. Hofzug-Akten. Szám nélkül.

⁵⁶ KA NFA 1918. 11. Armee. Gst. Abt. Karton 553. Op. 1283/6. Az ellenséges állások védői tudtak az osztrák-magyar csapatok éhezéséről. Gramafonjaik tölcseireit feléjük fordítva csárdást, polkát, keringőt, ropogós tiroli dalokat játszottak, szuronyaikra cipókat tűztek és a mellvéd fölött táncoltatták őket. Az éhező katonák a foglyoktól tudták, hogy az angolok például reggelire szalonnát, kávé, teát, kenyeret kapnak, ebédre marhasültet bőséges krumpli és zöldséggel vagy ír káposztás gyulyást – irish stew –, vacsorára vajaskenyeret marmeládéval, kávéval, teával. Még az első árokban is működött szadzakantin, ahol csokoládét, füstölt lazacot lehetett vásárolni. KA NFA 1918. 6. ID. Karton 361. *Schilhawsky* naplója: márc. 10., ápr. 29., jún. 11., 12. A hadtáp sáv tisztjei ugyanakkor valóságos orgiákat tartottak az „impedimentában” alkalmazott több tízezer önként bevonult nővel. Az 1919. júliusban megkezdett parlamenti vizsgálat felháborító szokásokat tárt fel. KA Kw. Ms. Untersuchung. A-51/19/15. Dritter Bericht des Sekretärs. Fegyelmi vizsgálatok kiderítették, hogy a tiszthelyettesek önkénye elképesztő volt. Pénzt vontak le a zsoldból a kiadott konzervekért, cigarettáért, meglopták az élelmiszeradagokat, este csak a kávé adták ki – „éjszaka aludni kell” – és a többi feketepeciacokon árusították. A tiszték passzívan szemlélték. KA NFA 1918. 11. Armee. Gst. Abt. Karton 553. Op. 1308.

elindulnunk, mert az offenzíva rögtön a kezdet után megbénul. Ehhez adott a feltétel! Éhező, félig felszerelt csapatokkal messze nem lehet menni. Kérem úgy értse, ahogy én valóban gondolom. Meg kell kapnunk mindazt, amit igényelek. Ismétlem: nem a csapatok akarata gyenge, az éhezéstől gyengék...”⁵⁷ A lesújtó válasz után a vezérezerdes a termékeny északolasz síkság megszállt területeinek főparancsnokát, Szvetozar Boroević tábornagyot sürgette élelmiszer beszerzésére és a csapatok ellátásának javítására: „A legénység az utolsó leheletig teljesíteni akarja kötelességét, a folyamatos éhezéstől azonban erőnléti állapota teljesen leromlott. Minden erejét összeszedve sem tudja elégségesen ellátni a jelenlegi szolgálatát sem. Mihamari offenzívát sürgetnek, nehogy éhen haljanak, mielőtt elérik a gazdag tartományokat.”⁵⁸

A magyar élelmezési miniszter szigorú beszállítási kényszerrel lisztet, újkrumplit, zöldségféléket, zsírt, szalonnát, olajat, füstölt töltelékárút, lekvárt, savanyú káposztát gyűjtetett össze, irányvonalakra rakatta, és magyar katonai kísérettel közvetlenül a hadtestek kirakodó állomásaira küldte. A „Hungaria Kartoffel-Züge” – „Hungaria krumplivonatok” – enyhítették az éhező katonák megpróbáltatásait. A krónikusan alultáplált csapatoknak azonban legalább két hónapon keresztül kellett volna kiadósan enniük, hogy végigharcoljanak egy offenzívát.⁵⁹ Június elejétől Conrad naponta sürgette a főparancsnokságot, hogy emelje napi 8 db száztengelyes szerelvényre a lisztutánpótlást, mert a meglévő szállítási ütemmel a 11. hadsereg kötelékeinél az offenzíva előtt csak 1 napi normál és 1 napi tartalék porció marad, sőt a 10. hadseregnél csak 1 napi tartalék fejadag. Ugyanakkor közölte azt is, hogy a hiányok ellenére mindenképpen támad június 15-én, mert az utolsó éjszaka a rohamra előrevont hadosztályoknak nem marad semmi ennivalója.⁶⁰ Arz tábornok, a Monarchia vezérkari

⁵⁷ KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 538. Hofzug-Akten. Szám nélkül. Waldstätten elutasító válaszában egyértelműen a Ciszlajtán tartományok ellenállásával magyarázta az élelemhiányt. Hús volt bőven. A háború alatt a hadi felhasználást biztosította az évi 2 milliós természetes szarvasmarha-szaporulat. 1917-ben 15 millió, 340 kg-os átlagsúlyú, 170 kg-os színsúlyú szarvasmarha volt, és nem csökkent a sertések, birkák, kecsék száma sem. Ciszlajtániában azonban a tartományi főnökök megállapíthatták a gazdaságok önfenntartó állapotosságát – kapacitás kifejezéssel –, valamint a takarmányszükségletet, és csak az ezen felüli részt kellett beszállítatniuk. A határt a tartományi főnökök, a helyi érdekek alapján, magasan húzták meg. A vezérkari főnök felhőzött minősítette a tartományi főnökök gyakorlatát, de a politikai döntéssel szemben tehetetlen volt. Arz tábornok: „Die österreichische Regierung vertrat den Standpunkt, dass die einzelnen Länder nur nach ihrer »Kapazität«, wie die Fachausdruck lautete, zu Lieferungen herangezogen dürften und stützte sich dabei auf die Berichte der politischen Landesscheffs ... Die Armee Oberkommando hob mit grösstem Nachdruck hervor, dass die kämpfenden Truppen durch Unterernährung zugrunde gerichtet werden. Es war vergeblich: die Lieferungen wurden nicht gesteigert. Zweifellos hat die Resistenz, die in Österreich gegen die Fleischversorgung der Armee eingesetzt hatte, wesentlich dazu beigetragen, deren Widerstandskraft und Leistungsfähigkeit zu erschüttern. Es ist kaum zu glauben, dass Länder, deren Söhne in ihrem soldatischen Opfere keine Grenzen kannten, derart zurückhaltend waren, als er sich um das Vieh des Landes handelte.” *Arthur Arz: Zur Geschichte des grossen Krieges 1914 bis 1918. Wien, 1924. 275. o.*

⁵⁸ KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 538. Op. 142.134. Boroević durván elutasította a kérést. Uo.

⁵⁹ A szerelvények 40-50 vagonból – 80-100 tengely – álltak. KA NFA 1918. HGK. Conrad Karton 1865. Op. 12-25/4-3., Op. 12-25/4., Op. 12-25/4-5., Op. 12-25/4-8. *Schilhawsky* örömmel jegyezte fel naplójában, hogy a katonák rég nem látott ételeket fogyaszthatnak, és kenyérfejadagjaik 650 g-ra nőttek, és még kukoricaliszt sem volt bennük. KA NFA 1918. 6. ID. Karton 361. ápr. 29., jún. 11., 12-i bejegyzések. A magyar élelmezési miniszter, Windischgrätz Lajos herceg ellátási szempontból ostobaságnak minősítette az uralkodó és környezete előtt, továbbá a magyar kormányulésen az offenzívát. *Prinz Ludwig Windischgrätz: Von roten zum schwarzen Prinzen. Mein Kampf gegen des k.u.k. System. Berlin und Wien. 221. o.*

⁶⁰ KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 538. Op. 142.154., Op. 142.164., Op. 142.168.

főnöke lakonikusan közölte, hogy az offenzívára induló sereget csak a meglévő ütemmel és csak júliusig tudja ellátni. Az offenzíva kezdetétől a csapatoknak magukat kell élelmezniük. Legalább 8000 vagon lisztet kell zsákmányolniuk, vagy egy részét, legalább 3000 vagonot kell learatniuk az elfoglalt területen, hogy a hátországot megmentsék az éhségtől és az összeomlástól. Felhatalmazta Conradot, hogy hirdesse ki: minden katona kedve szerint zsákmányolhat saját fogyasztásra az előtalált élelmiszerből, továbbá jogosult 10 kiló hadizsákmányra a családja számára is. A hadtápszerveknek egységes csomagokat kellett azonnal készíteniük, amelybe a győztes harcosok a zsírt, olajat, sajtot, száraztésztát, szövetet, cipőt, szappant, cémát stb. csomagolhatják és díjmentesen hazaküldhetik. Conrad utasította hadtestparancsnokait a hangulatjavító hír továbbítására, egységládák készítésére, továbbá, hogy az olasz élelmiszerraktárak megszerzése és biztonságos őrzése stratégiai érdek, a raktárak fosztogatóival szemben a legszigorúbban járjanak el, valamint hogy a polgári lakosság élelmiszer és iparcikk készleteinek összeszedésére minden hadosztály zsákmánygyűjtő századot állítson fel, utaljon mellé teherautókat, és vonja ki őket az utánpótlási feladatok alól.⁶¹

Az offenzíva közeledtével a szemben álló olasz, angol, francia tüzérség napi váltással a felsorakozó hadosztályokra és a tüzelőállásba vont ütegekre megsemmisítő csapásokat mért. Június 10-én háromórás ösztüzet lőtt a XIII., 11-én az I. hadtestre, 12-én a Hétközség-felföld előrevonási útjaira, 13-án a Tezze melletti lőszerraktárakra. Június 14-én, napközben, a készenléti állásoknak, gyülekezési körleteknek kijelölt szurdokokra, elsősorban a III. hadtest sávjában húzódó Assa-patak mély völgyére, illetve a VI. hadtest készenléti vonalát kitöltő Frenzela-szakadékra lőtt ki brizáns-, foszfor- és gázgránátokat, este 11 órától pedig megelőző tűzösszpontosítást hajtott végre elsősorban a XIII. és a VI., majd a Grappa ellen támadó I. hadtest rohamozókkal túlsúfolt állásai ellen. Az ellenfél pontosan tudta az offenzíva kezdetét és méreteit. A 42. honvédhadosztályból egy zászlóalj-segédtsízt, egy zászlós, egy egyéves önkéntes és egy tiszthelyettes dezertált, valamennyien szerbek voltak. Az olasz telefonlehallgató csoportok kiválóan működtek. Az olasz felderítőgépek módszeresen fényképezték a hatalmas összevonást.⁶²

A 11. hadsereg tüzérsége 1918. június 15-én 03⁰⁰-kor ötperces tűzcsapással kezdte meg a roham előkészítését. Egy órán keresztül a szemben álló ütegek elhallgattatását kísérte meg, további másfél órán keresztül pusztította az ellenséges akadályrendszert és az első állás védelmi létesítményeit, hat órától 20 perces gázrajtaütést hajtott végre, amit egy óra múlva megismételt. 07⁰⁰-ig minden üteg az első árkokat és a mögöttes köztes térséget lőtte, majd mozgó tűzhengerre tért át. A tűzcsapást azonban csak a korábbi hetekben állásba vont és harcokban részt vevő lövegek hajthatták megfelelően végre. A többiek 15-én 03⁰⁰-ig nem árulhatták el tüzükket az offenzívát. Így a tűzcsapás első órájában az utolsó napokban felállított lövegeknek az ellenséges súlypontok ellen úgy kellett fellépniük, hogy először be kellett löniük a felderített célokat, majd megvárniuk a felderítetlen, illetve a váltóállásokba átvitt ellenséges ütegek választüzet, és azokat is

⁶¹ KA NFA 1918. AOK I. Grp. Karton 528. Op. 142.180., Op. 142.143.

⁶² KA NFA 1918. 6. ID. Karton 361. *Schilhawsky* naplója. jún. 7., 10. A tűzcsapások a hadműveleti napló becslései szerint esetenként legalább 25 000 lövést jelentettek korlátozott területekre, miközben az ún. „mérsékelt”, azaz jobbra zavaró tüztevékenység a front egész hosszában érvényesült. KA NFA 1918. 11. Armee. Gst. Abt. Karton 583. Lagemeldungen. jún.10–15.

belőni a rég ismert tapasztalattal: lehetetlen feladat valamennyi kikapcsolása,⁶³ csak a gázlővedékek hatásában lehet bízni. Az idővesztéseget és a tüzérek hibáit felerősítette, hogy a gázlővedékek nem okoztak károkat. Az ellenség peremvonalára lőtt tűz szinte érintetlenül hagyta az akadályokat, nem nyitott a gyalogság számára kapukat a sodronykötelekből font háromszoros rendszeren, nem pusztította az első állás látható árkait, csak a Grappán a kavernákba rejtett célok némelyikét, nem biztosította a gyalogságnak az áttöréshez szükséges rombolást. Conrad óriási hibát vétett, amikor nem keresett megoldást a belövésre, amikor a 11. hadsereg tüzérfőnökére bízta az egész 46 km-es fronton a tüzérségi előkészítés irányítását. Egységes, de sematikus tűzvezetéssel nem lehetett az adott helyzeteknek megfelelő csapásokat mérni, a helyi parancsnokok igényei nem érvényesültek. A hibát később megismételte a VI. hadtest parancsnoka is: a mozgó tüzhenger indulása pillanatától saját irányítása alá vonta a hadosztályok ütegeit is. Így az alárendelt alakulatok parancsnokai csak telefonon kérhettek támogatást a fenyegető célok ellen, a telefonösszeköttetés azonban az offenzíva első órája után megszűnt az ellenséges válaszcsepások miatt.⁶⁴

Az offenzívára rendelt hadtesteknek 07⁴⁰-kor kellett az ellenséges peremvonalhoz érniük. Mindegyik parancsnoka úgy számította ki a rohamozók indulási idejét, hogy az első árokra lőtt utolsó nehézgránátok becsapódásakor még legalább 400-500 m, az utolsó könnyűgránátok robbanásakor még legalább 200 m válassza el hadosztályait az akadályoktól. A 11. hadsereg tüzérsége 07⁴⁰-tól 400 m-rel hátrább helyezte a tüzét. A Brentától Ny-ra bevetett erőknek 800-2000 m-t kellett megtenniük a készenléti állástól, 100-135 m-es emelkedővel, ami tempós mozgás esetén 20-45 perc közötti időt követelt. Köd volt, a hóhatár 1200 m körül húzódott, szél alig fújt, a nedves talajon nehezen lehetett haladni. A III., a XIII. és a VI. hadtest első lépcsőjében 3-3 hadosztály indult rohamra. A hadosztályok élén a rohamzászlóaljok bontakoztak szét, mögöttük a sorgyalogság. Az áttörésre rendelt ezredek 900 m széles sávban és mélységben, egymás mögötti hét hullámban támadtak. A szárnyakon bevetett hadosztályok csak jelentős térközökkel kísérelték meg kitölteni a nekik kijelölt sávot vagy növelték az ezredek harci szélességét a hullámok rovására. A főcsapásra kijelölt XIII. hadtest morális tartása a roham alatt meggyőzőnek látszott. A hosszú árokharc és a megpróbáltatások alatt felhalmozódott indulat és bosszúvágy hajtotta a katonákat előre. Az áttörésre szánt 38. honvédhadosztály ezredparancsnokai és tábori papjai keresztet emeltek a magasba, egyes századok énekeltek. A kísérő tüzérség kiválóan működött, a rohamzászlóaljok előtt 200 m-re csapódtak be az utolsó gránátok, és a következő percben a peremvonal mögött 400 m-re robbantak a következők. A hullámok áthaladtak az ellenség által korábban felhagyott fedezékeken – az ellenség az első árkokat hátrábbra, a domináló

⁶³ KA NFA 1918. 13. Korps. Karton 1795. Op. 608/1.

⁶⁴ *Wasserthal* tábormok leírása. KA Untersuchung. B-234/19/5., *Rudolf Jank* ezredes szerint az ellenfél a tűzcsapás kezdetén váltóállásokba vonta lövegeit. Válaszcsepásában érvényesült a jobb lőszerellátottsága. KA. Untersuchung. B-234/19/14. *Lauer* ezredes idézi a tisztek véleményét: „Tulajdonképpen ki indított itt offenzívát?” Utalt a saját aknavetőkre is: gránátjaik 50-80 m repülés után a senki földjébe csapódtak be. KA. Untersuchung B-234/19/6. A VI. hadtestnek a Frenzela-szakadéokban, készségi állásban váró része súlyos veszteségeket szenvedett a 14-i nappali, a 15-re virradó éjszakai megelőző tűzcsapásoktól és a 15-i válaszcsepástól. KA. Untersuchung B-234/19/13.

karsztvonulatra telepítette –, és tévesen, fehér rakétákkal jelezték, hogy áttörték az első vonalat.⁶⁵

A rohamozók 07⁴⁰-kor jutottak ki az akadályokhoz. A tüzérség egyetlen kaput sem tudott nyitni, mintha nem is célozta volna a látható hármass rendszert. A sodronyköteleket nem lehetett elvágni drótvágó ollóval. A rohamzászlóaljok robbantó különítményei először az első, majd a másik két akadály során robbantottak nyújtott töltetekkel keskeny kapukat. A hullámok összetorlódtak, a védők elkeseredett géppuskatűzzel tizedelték őket, a levegőből ellenséges repülőgépek csaptak rájuk, és mélyrepülésben kaszálták a fekvő sorokat, az olasz, angol és francia lövegek és aknavetők a senki földjén lötték a támadók hátsó hullámain, és szétszaggatták a kihúzott telefonzsinórokat. A harcálláspontok és a harcolók között megszűnt az összeköttetés. Egyes előrelátó törzsek postagalambokkal tartották fenn a kapcsolatot a hadtest-harcállásponttal. Az első átjutó, a 21. honvéd gyalogezred 09³⁰-kor betört az első majd a második árokba. Mögötte előretört az egész 38. honvédhadosztály. Elfoglalta az első, majd a második árkot, ahol megkapaszkodott és visszaverte az ellenlökéseket. Egyes zászlóaljok 70 %-os veszteségeket szenvedtek. A sebesültvivők eltűntek az első sebesültekkel, százak várták, hogy visszatérjenek. A XIII. hadtest bal szárny 42. honvédhadosztálya még délelőtt keresztülharcolta magát az akadályokon, és az angol és francia géppuskatűzben előretört a nagy erdőben húzódó második árokig. Az első lépcsőben bevetett XIII/16. hadosztály többször kísérelt meg kapunyitást a precízen lövő ellenség tüzeiben, de csak délelőtt 10⁰⁰ körül erőszakolta át néhány zászlóalját. Aki bejutott, nem mehetett vissza az erős tűzben. A zászlóaljok rávetették magukat az első árokra, és a lélegzetvételi szünetet kihasználva a 16. hadosztály egésze betört a mélységbe. A hadtestparancsnok a tartalék 5. és 74. hadosztályt is előrevonta, hogy töltsék ki a réseket, képezzenek az elől harcolókhoz zárkózva, összefüggő frontvonalat. A szabad szárnyak megszűnése után mind a 38., mind a 42. hadosztály újra előrelendült, megközelítette az első harci öv második állását, majd áttörte vonalát, és birtokba vette Monte Lemerle erődrendszerét. A hadtest sávjának bal szárnyán a 42. hadosztály sikeres kapcsolatot teremtett a Cima Eckert rohamozó VI./18. hadosztállyal.

A részben feltöltött III. hadtest az előző éjszakai gáz- és tűzcsapásból felocsúdva, erős ködben indult a csaknem 2 km-es senki földjén az akadályok felé. Heves géppuskatűzben robbantott kapukat, és az ezredek szinte egyesével jutottak át az akadályok mögött K-Ny irányban, a drótfonatokkal párhuzamosan húzódó, a térképen csak jámbor csermelynek jelzett Ghelpach-patak mély szurdokáig. Az angolok régóta bemérték a szurdokot, a kapaszkodó hullámokra aknavető- és kézigránátok tömege hullott. A feldühödött támadók kézitusában megölték az első árok védőit, és futva rávetették magukat a második árokra. A 6. lovas-, a 6. és az 52. gyaloghadosztály lendületből elfoglalta Sculazzon védelmi rendszerét. Előbbi kettő elakadt az ellenállásban, az 52. azonban tovább erőszakolta a sikert és felzárkózott a XIII./38. hadosztály mellé. Dél volt. A támadók súlyos veszteségeket szenvedtek. A parancsnokok hiába keresték a sebesültvivőket, orvosokat. Az egészségügyi részlegek működése összeomlott. Az összeköttetés megszűnt, a katonák kifulladtak, a tüzérség nem tudott

⁶⁵ KA NFA 1918. AOK. I. Grp. Karton 538. Op. 701. KA NFA 1918. 11. Armees. Gest. Abt. Karton 583. Legemeldungen. jún. 15., KA NFA. 1918. Korps. Karton 1795. Op. 501/10-XLVI.

zárótűzet löni eléjük. Sőt a 38. honvédhadosztályt és részben az 52. hadosztály ezredeit a saját lövegek lötték tévedésből, amikor harcba léptek a tartalékban álló angol és francia kötelékek. Délutántól egyértelmű ellenséges tüzérségi fölény mellett elkeseredett harc folyt az ellenlökésre rendelt és a megkapaszkodott katonák közt. Először a 6. gyaloghadosztály maradéka kezdte meg a lassú visszavonulást, a sebesültek egy részét magával cipelve. Estére a 6. lovas- és az 52. hadosztály is utóvédharcban közeledett a kiindulási állások felé. A magára maradt 38. és a 16. hadosztály, a XIII. hadtest jobb szárnya, még éjszaka is tartotta megszerzett vonalát sorozatokkal, lángszórókkal, kézigránátokkal. Nem jött sem erősítés, sem utánpótlás, nem volt sebesültvivő, az angolok és franciák kíméletlen szívóssággal rohamozták őket, sőt a saját tüzérség még gázcsapást is mért arra az erdőrésze, ahol a honvédek harcoltak. A 38-asok hajnalra visszavonultak a készenléti állásokba az 5. és 74. hadosztály zászlóaljával. A 42. honvédhadosztály, a 74. néhány honvédzászlóaljával és az 5. hadosztály részeivel megkapaszkodott elfoglalt helyén, és bal szárnyával ívet alkotva csatlakozott a Cima Eckert birtokló VI. hadtest jobb szárnyához. Az éjszaka megállás nélküli harcban telt el. Az erdőben az angolok és franciák fától-fáig, sziklától-szikláig közeledtek előre – „mint a macskák” egy jelentés szerint –, közben a mintegy 2 km-es beékelődést szünet nélkül lötte az ellenséges tüzérség. A front azonban nem mozdult. A honvédek óvóhelyeket találtak, az elfoglalt fedezékben bújtak meg, vagy a sziklák mögött várták ki a tüzcsapások végét. Az ezredek súlyos veszteségeket szenvedtek.⁶⁶

A VI. hadtest három hadosztálya – 18., 3., 26. – a peremvonalakig tartó távolságot szinte rohanva tette meg. A parancsnokok nem akarták az akadályok előtti, csaknem 300 m mély, jól tűz alatt tartható völgyben tempósan vezetni csapataikat. A gránátvető és gázcsapások, a géppuska-sorozatok kevés veszteséget okoztak a futva előremozgó hullámokban. A vastag drótból font és betonoszlopokra erősített sodronyköteleken egyetlen kaput sem lőttek a tüzérek. A gyalogság fekve várta meg, hogy a robbantó csoportok utat nyissanak. Repülők géppuskázták, aknavetők és sorozatlövő fegyverek kaszálták a sorokat. A megdühödött katonák óriási lendülettel törtek át az első árokig, kézitusában mindenkit megöltek, majd megrohanták először Monte di Val Bella, majd Col del Rosso és Col d'Echele magaslatát, elűzték-elpusztították a megerősített és csak részben rombolt állások védőit. Dél előtt ellencsapások elhárítására rendezkedtek be a hegyeken, a támadó ezredek pedig üldöző harccal nyomultak előre a dél felé ereszkedő lejtőkön a Cima Ecker és a Monte Melago magaslatok ellen. Az erős tűzben negyedóra alatt szökellve tettek meg csaknem 800 m-t és betörtek az állásokba. Déli 12⁰⁰-kor a hadosztályparancsnokok a telefonösszeköttetés hiánya miatt postagalambokkal jelentették, hogy mindkét hegyi erődítményt bevették. A 6. olasz hadsereg parancsnoka olasz hadosztályokat rendelt előre a Brenta partján fekvő vasúton és úton. A vonattal, teherautókkal érkező friss csapatok csaknem a támadók orra előtt rakodtak ki és bontakoztak szét. Az osztrák-magyar könnyűlövegek a peremvonalától 2 km-es mélységbe kijutott alakulatokhoz a terep nehézségei miatt nem tudtak felzárkózni, a

⁶⁶ KA NFA 1918. 11. Arme. Gst. Abt. Karton 583. Lagemeldungen. jún. 15. KA NFA 1918. 13. Korps. Karton 1795. Op. 920. Op. 501/10-XXV., Op. 501/10-XLVI. A 38. hadosztály és a 21., a 22., a 23. és a 24. gyalogezredek parancsnokainak beszámolóí. KA NFA 1918. 5. ID. Karton 345. Lagemeldungen. jún. 15., továbbá Op. 1464/11. és Op. 1464/4. KA Kw. Ms. I/1918/6. Bericht über die Kämpfe des IR. 27., KA NFA 1918. 6. ID. *Schilkawsky* naplója. jún. 15., 16., 17., KA NFA 1918. 11. Arme. Gst. Abt. Karton 583. Lagemeldungen. jún. 15.

harcoló parancsnokok és a tűzvezető tüzértisztek a telefonvezetékek szakadásai miatt tüzet nem tudtak rendelni rájuk. A saját ütegek zöme vaktában lőtt. Az ellencsapásra rendelt olasz erők a folyó melletti úttól kapaszkodtak felfelé, és a 26. lövészadosztály keleti szárnyát támadták. Tüzérségük tarackokkal bombázta állásaikat. Az osztrák-magyar ezredek géppuskával és kézigranátokkal verték vissza az első, kifulladásra felérő hullámokat. Délután a VI. hadtest könnyűütegeinek egy része előre vonszolta lövegeit a Col del Rossóra. A kis kaliber miatt azonban nem ellensúlyozta az olasz tüzérség hatását. A VI. hadtest bal szárnyán harcoló 26. lövészadosztály az olasz tűzfőlény és az ellenlökő gyalogság erősödő nyomása miatt lassan visszahátrált a Col d'Echele magaslatra. A VI./18. hadosztály azonban szilárdan megkapaszkodott a Cima Ecker birtokba vett védelmi rendszerében, jobb szárnyát megbízhatóan védték a XIII. hadtest harcban álló részei, a 42-es honvédek és a hozzájuk csatlakozott zászlóalj, a VI. hadtest centrumát alkotó 3. hadosztály pedig eltökélten védte Monte Melago hegyét. Mögöttük a tartalékok rendezkedtek be tartós ellenállásra a Col del Rossón és a Val Bellán, a 26. hadosztály pedig biztosította a 2 km mély betörés keleti ívét a Col d'Echele birtokával. Az olasz ellenakciók kifulladtak. A 11. hadsereg Brentától nyugatra bevetett hadtesteik közül egyik sem érte el a közelebbi célt, de sikeresen beékelődött az ellenséges védelembe, áttörte az első, a legerősebb harci zónát. Ugyanakkor elfogyott a tüzérség és gyalogság löszere, a kötelékek súlyos veszteségeket szenvedtek, a kísérő tüzérség egy része csatlakozott csak hozzájuk. Tartalékok nélkül nemcsak előrenyomulni, de tartósan védekezni sem voltak képesek. Conrad nem újította fel az offenzívát a friss csapatok és a tüzlőszer teljes hiánya miatt, de megerősíteni sem tudta az elől befészkelte erőket. Két nap és két éjszaka elkeseredett küzdelem után a leharcolt XIII/42. honvéd-, illetve a VI/18. és 3. hadosztály feladta Cima Eckert és Monte Melagót és visszavonult a Val Bella–Col del Rosso–Col d'Echele vonalig. A beékelődésben kiépített állások ellen a 6. olasz hadsereg szünet nélküli rohamokat indított, folyamatos tűzcsapásokat mért mind az árkaikra, mind az utánpótlási útjaikra. Július 2-án sikerült megtörnie a kimerült védők ellenállását.⁶⁷

A Brenta és a Piave között is 3⁰⁰-kor kezdődött a rohamot előkészítő tűzcsapás. A Grappa előtt felállított, jobbra könnyűlövegek egy órán keresztül teljesen hatástalanul lőtték a szemben álló, részben kavernákba rejtett ütegeket. Hajnali 4⁰⁰-tól az olasz tüzérség gránátokkal bombázta a készenléti állásokat, a bemért lövegeket, a felvonulási utakat, és súlyos veszteségeket okoztak a támadóknak. A 06⁰⁰-kor kezdődő, osztrák-magyar gázcsapás teljesen hatástalan maradt. Az ellenséges ütegek változatlan hevességgel tüzeltek, a roham kezdetére a Grappa előtti csapatok súlyosabb

⁶⁷ KA Untersuchung. B-234/19/13. *Rudolf Handel-Mazetti* ezredes szerint a VI. hadtest parancsnokának a tüzérség egységes irányítására kiadott parancsa mellett hasonló súlyos hiba volt közvetlenül az offenzíva előtt leváltani a hadtest magyar vezérkari főnökét – *Álgya-Papp Sándor* ezredest –, és olyan újat tenni a helyére, aki csak térképről ismerte a terepet. Uo. *Kiszling* tábornok emlékirata kiemeli, hogy a III., leginkább azonban a XIII. kudarcát a felderítetlen erdő okozta, addig a VI. hadtest és a hozzá csatlakozó XIII/42. hadosztály részleges sikerében szerepet játszott, hogy a küzdelem viszonylag nyílt terepen és olaszokkal szemben zajlott. KA Kw. Ms. I/1918/21. A harcról: KA NFA 1918. 11. Armee. Karton 583. Lagemeldungen. jún. 15.–júl. 2. KA Untersuchung. B/234/19/6. *Mazetti* ezredes a 26. lövészadosztály kudarcát annak tulajdonítja, hogy állományát a kirakodás után azonnal a készenléti állásba vezényelték és másnap rohamra küldték, kiképzés nélkül. KA Untersuchung B-234/19/13. Továbbá: KA NFA 1918. 5. ID. Karton 345. Lagemeldungen. jún. 15., 16., Op. 1464/4., 1465/11., 1465/14., 1466., 1465/10.

veszteségeket szenvedtek, mint a Hétközség-felföldön támadók a megelőző csapás alatt. A jobb szárny XXVI. hadtest, az előzetes gyakorlás eredményeképp és a veszteségek miatti indulattól hajtva meglepő gyorsasággal tette meg a peremvonalig húzódó 700 m-t. Az első lépcsőben bevetett – 27. és 32. – hadosztályok 10 perc rohanás után elértek az akadályokig. A rohamzászlóaljok robbantói náluk is gyorsabban futva, előttük robbantottak kapukat az előre összeszerelt nyújtott töltetekkel – a tüzéség itt sem találta el a látható szögesdrótkötegeket –, és a gyalogság betódult az első ellenséges árokba. A hadtest vezérkari főnöke a szervezett rohanás mellett intézkedett arról is, hogy az áttörő ezredek kerüljék az időt rabló kézitusát, ugorjanak át az árkokon és hagyják a védők megsemmisítését a kísérő hullámokra. Csak a géppuskafészek ellen kellett lángszórókat bevetniük. Reggel 9⁰⁰-kor a hadtest már az olaszok második árán és a köztes térségen is túljutott. A 27. hadosztály lendületes támadással szinte ellenállás nélkül elfoglalta Col del Fenilon erődrendszerét, a menekülő alakulatokat üldözve birtokba vette Col Moschint és a Brenta-völgyet, kijutott a Monte Ranierón berendezett hegyi erődítményekig. A 85. és 67. gyalogezredek rendkívüli erőfeszítésekkel, lángszórós rajokkal megerősítve délben kikergették az olaszokat a hegyi fészkekből, az első harci zóna áttörése után megállíthatatlanul nyomultak előre, kiverték az olaszokat a második harci zóna két állásából is, és délutánra megközelítették Bassano városát. A hadtest egyedül hajtotta végre Conrad tervét. 4 km mélységben kijutott az olasz síkság feletti utolsó peremhegyekig, és csaknem áttörte a bevehetetlennek hitt Grappát a Brenta felőli lejtőkön. A hadtest 32. hadosztálya az áttörő hadosztály keleti szárnyát védve ívet foglalt el az I. hadtest felé, amely súlyos veszteségek árán tört előre a Grappa előhegyén berendezett második védelmi állásig. Óriási veszteségeket szenvedett – egyes ezredeiből 150 fő maradt –, és képtelen volt a további előnyomulásra. A XV. hadtest hasonló véres harcban tört magának utat az akadályokon nyitott kapuktól a Monte Spinuccia lejtőin kiépített második állásig. A Grappa szinte valamennyi lövege az I. és a XV. hadtestre helyezte át a tüzét, egyik hadosztálya sem tudott újabb erőt kifejteni. A XV./20. honvédhadosztály, a 11. hadsereg sávjának bal szárnyán, kísérletet tett ugyan 19⁰⁰ körül egy Monte Tomba elleni támadásra, de az ellenséges tüzéségi és géppuskatűz vérbe fojtotta a kísérletet. Scotti tábornok pedig habozott bevetni a nagyobb erő kifejtés érdekében a tartalékként felsorakozott 48. hadosztályt. Eközben az olasz főparancsnokság riadóztatta a XXII. olasz hadtestet, hogy szállja meg a Bassano–Asolo között korábban kiépített védelmi övet, és utasította, hogy a végsőkig tartsa az előnyomuló osztrák-magyar ékkel szemben. A XXVI. hadtest 27. hadosztálya azonban kifulladt a nyolc órás szakadatlan harcban és lendületes előnyomulásban, megállt a Bassano feletti tetőkön, és várta a tartalékok előrevonását. A mögötte bevetett 4. hadosztály elakadt a Brenta túlsó partjáról és a Grappa tetejéről lőtt zárótűzben. A 85. és 67. gyalogezred löszere elfogyott, legénységét megtizedelte a harc, a maradék a tűzcsapástól szenvedett. Összeköttetés hiányában, a tartalékok elakadását látva, a csapatok megkezdték a visszavonulást a kiinduló állások felé. Egy részüket hátrvédharc közben morzsolták fel az ellenlökésre indított olasz zászlóaljok, más csoportokat hátrálás közben értek sorozatok. Kis létszámú alegységek tudtak csak megmenekülni. A két ezred szinte teljesen megsemmisült 15-én estéig. Mire a sötétség beállt, Conrad évek óta melengetett terve, a nagy alpesi offenzíva teljes kudarccal végződött. Csak a XXVI.

hadtest által, még reggel elfoglalt egyik kis előhegy – Ca d'Anna (1383 m) – és a rajta kiépített támpont maradt osztrák-magyar kézen, ugyancsak július 2-ig.⁶⁸

A 11. hadsereg vezérkari főnöke, Sündermann tábornok 16-ra virradóra közölte Arz tábornokkal, hogy az offenzíva lényegében sikertelen maradt, a XIII. a VI. és a XXVI. hadtest részei beékelődtek ugyan az ellenséges védelembe, a támadás felújításához azonban nincsenek tartalékok, a súlyos veszteséget szenvedett csapatok harcértéke rendkívül alacsony, nincs lőszer, a gázgránátok használhatatlanok, elfogyott az élelmiszer. Az ellenséges válaszcsepásra kell minden erőt mozgósítani. Vita volt közöttük, hogy a XXVI. hadtest és a VI. hadtest megkísérelje-e ismét az előretörést a Brenta két partján. Sündermann kategorikusan elutasította Arz óhaját. A 11. hadsereg vezérkari főnöke, Conradot kikapcsolva, megakadályozta a csapatok újabb értelmetlen áldozatait, és június 16-ra előzetes összefoglalót ígért a kudarc okairól. Arz végül elfogadta Sündermann érveit és „súlypontokat képző defenzívára” utasította a 11. hadsereget.⁶⁹ A hadosztályok némelyikének – többségük feltöltöttsége 80 % felett volt – harci létszáma a június 19-i állományellenőrzés során:

18. hadosztály:	2 190 fő
26. lövészadosztály:	3 450 fő
32. hadosztály:	2 260 fő
38. honvédhadosztály:	5 800 fő
42. honvédhadosztály:	4 120 fő ⁷⁰

A XIII. hadtest ezredei azonban arról számoltak be, hogy századonként átlag 15-20 katonájuk maradt, egy-egy zászlóaljukból mindössze 40-50 fő a hadrafogható.⁷¹ A III. hadtest a 6. gyaloghadosztály feltöltetlensége miatt kevesebb veszteséget jelenthetett, ugyanakkor sebesültjei nagy részét a gyors visszavonulás miatt hátrahagyta.⁷² A VI. hadtest hadosztályai június 17-ig tartották Cima Ecker és Monte Melago állásait, majd július végéig harcoltak a Val Bella–Col del Rosso–Col d'Echele vonalon. Ezredei harci létszáma az offenzíva kezdetén – az éjszakai olasz tűzcsapás után – meghaladta az 1800

⁶⁸ KA Kw. Ms. I/1918/21. *Kiszling* a 27. hadosztály kudarcáért a tartalékokat megállító zárótűzet okolta. Szerinte tartalékokkal a Grappát át lehetett volna törni, mert a védelem nem volt mélyen lépcsőzött. *Goiginger* tábornok ellentmond *Kiszling*nek. A Grappa védelmet különösen erősnek, mélyen lépcsőzöttnek tartotta, az offenzívára bevetett tüzérséget és gyalogságot erőtlennek, a hegyi harcéljárás és a széles fronton indított támadást elhibáztottnak, az alpesi offenzíva értelmetlenségére pedig a legfontosabb bizonyítékként emelte ki: a bevetett óriási erő egyetlen nap alatt megsemmisült. KA Kw. Ms. A-49. A harc részletes leírása: KA NFA 1918. 11. Armee. Gst. Abt. Karton 583. Lagemeldungen. jún. 15., júl. 2., továbbá KA Untersuchung. Aus Stenbergs Tagesfragen. A-410/19/14., KA Untersuchung. Dritter Bericht des Sekretärs. B-234/19/20. A XXVI. hadtest vezérkari főnöke Stromfeld Aurél ezredes volt.

⁶⁹ KA NFA 1918. 11. Armee. Gst. Abt. Karton 592. Tagebuch. 6.16., 6.17. Sündermann a legsúlyosabb veszteséget szenvedett hadosztályokat kivonta a frontról és a hátsó részbe vezényelte. Az 5., 16., 18., 26. lövész, 27., 32., 38. honvéd és 42. honvéd hadosztályok állományának töredéke gyalogmenettel vonult a berakodó helyekre. Uo.

⁷⁰ Uo. KA NFA 1918. 5. ID. Karton 345. Lagemeldungen. jún. 15., 16.

⁷¹ KA NFA 1918. 11. Armee. 13. Korps. Karton 1795. OP. 501/10-XLVI.

⁷² KA Kw. Ms. I/1918/6.

puskát. Valamennyi sebesültet kimentették. Veszteségük halottakban, eltűntekben, sebesültekben átlag 1600 fő volt.⁷³ A Brenta és a Piave közt bevetett erőkből a XXVI. hadtest 27. hadosztálya gyakorlatilag megsemmisült, 32. hadosztályát ki kellett vonni a frontról a veszteségek nagysága miatt. Az I. hadtest első lépcsőben harcra küldött 8 ezredéből a harc végén egyenkint alig 150-250 fő maradt, a többi vesztesége ismeretlen. A XV. hadtest 50. közös és 20. honvédhadosztályai vesztesége csak becsülhető az egy napon és egy éjszakán át tartó heves harc alapján. Az állomány legkevesebb kétharmad része elesett vagy megsebesült.⁷⁴

Az óriási erőfeszítéssel előkészített offenzíva az alpesi fronton súlyos veszteségeket követelt. A kezelt sebesültek száma elérte az 59 000 főt. Több mint 40 000 katona esett vagy tűnt el, került épen vagy sebesülten fogságba. Meglepően alacsony volt a fogságba esettek aránya.⁷⁵

⁷³ KA Kw. Ms. Untersuchung. B-234/19/13.

⁷⁴ KA NFA 1918. 11. Armee. Gst. Abt. Karton 592. Tagebuch. jún. 16., 17. KA NFA 1918. 11. Armee. Gest. Abt. Karton 583. Lagemeldungen. jún. 15., 16., 17. A június végéig beérkező menetszázadokkal a 11. hadsereg 2300-7000 főre kívánta feltölteni az offenzívára bevetett és súlyos vereségeket szenvedett hadosztályokat. KA NFA 1918. 11. Armee. Gst. Abt. Karton 592. Tagebuch jún. 21.

⁷⁵ KA Untersuchung. A-41/19/14. Sternberg képviselő 1918. júl. 6-i, bécsi interpellációjában a veszteségekről: „...Der Angriff in Tirol brach unter furchtbaren Verlusten zusammen ... die Verwundetennummer über 59 000 trug. Wenn man die Toten und Gefangenen bei der Armee Conrad dazu rechnet, was kommt da für eine Ziffer heraus! Die allgemein gelaufige Ansicht ist, dass die Armee Conrad allein 100 000 Verluste hat. Die Italiener und besonders die Schotten [skót ezredek – B. L.] sollen alle totgeschlagen haben, was die geringe zahl der Gefangenen erklärt...”. Uo.; A 11. hadsereg hadrendje 1918. június 15-én:

<i>Hadtest</i>	<i>Hadosztály</i>	<i>Hadtesttartalék hadosztály</i>	<i>Hadseregirtalék hadosztály</i>
III.	6. lovas 6. gyalog 52. gyalog	28. gyalog	3. lovas
XIII.	38. honvéd 16. gyalog 42. honvéd	74. gyalog 5. gyalog	10. lovas
VII.	18. gyalog 3. gyalog 26. lövész		36. gyalog
XXVI.	27. gyalog 32. gyalog	4. gyalog	
I	60. gyalog 55. gyalog		53. gyalog
XV.	50. gyalog 20. honvéd	48. gyalog	

László Bencze

THE OFFENSIVE OF THE 11TH ARMY IN THE ALPS, 15 JUNE 1918

Summary

The victory at Caporetto has reinforced the belief of the German and Austro-Hungarian military leadership that even a strategical success can be reached with a well-prepared and tactically well-executed local break-through. At the same time, from the end of 1917, the aim of the Entente was to wear out the Central Powers by strategical defensive. With the use of the experiences of the defeat at Caporetto and with the help of the British and French allies the Italian military leadership created a deeply echeloned and masterfully equipped defence-system in the Alps and along the banks of the River Piave. The Austro-Hungarian Monarchy planned the break-through in mid June and the main blow had been to be dealt by the 11th Army on the „Seven Villages Plateau” and on Mt. Grappa. However, in the lack of personnel, sufficient medium and heavy artillery and as a consequence of production and provisioning difficulties, together with the shortage of food and forage, the military command proved to be unable to ensure enough strength, supply and ammunition for the venture. Emperor and King Charles IV, Chief of Staff General Arz and Chief of the Operational Staff General Waldstätten committed grave mistakes in the preparation and execution of the offensive and the 11th Army lost about 100 000 men in a single day. The committee of inquiry of the Vienna parliament could but only name those who were responsible for the tragedy: the fall of the Monarchy gave no way to their impeachment.

László Bencze

L'OFFENSIVE DE LA 11^E ARMÉE DANS LES ALPES, LE 15 JUIN 1918

Résumé

Après la victoire de Caporetto la direction militaire allemande et austro-hongroise croyait qu'avec un enfoncement local bien préparé et bien réalisé du point de vue tactique, il était possible d'arracher à l'Entente un succès d'opération militaire, un succès stratégique également. En même temps l'Entente, à partir de la fin de 1917, voulait épuiser les forces des empires centraux avec un défensive stratégique. La direction militaire italienne – aidée par les Anglais et les Français – après les expériences de la défaite de Caporetto, a créé un système de protection très bien construit et bien équipé en matériel au front des Alpes et au long de la Piave entre le mois de novembre 1917 et le mois de mai 1918. La Monarchie Austro-Hongroise voulait réaliser un enfoncement au front à la mi-juin 1918. La 11e armée devait faire le coup principal au pays haut des Sept Villages et à la Grappa. Mais la direction militaire ne pouvait pas mettre en ligne assez de force vivante et de pièce d'artillerie pour l'enfoncement. Il y avait également des problèmes de production et de transport: l'artillerie n'a pas eu assez de munitions et d'obus asphyxiant, les soldats et les chevaux n'étaient pas suffisamment nourris à cause de la manque de nourriture. La direction militaire, en premier lieu l'empereur et roi Charles, et les chefs d'état major et d'opérations militaires, les généraux Arz et Waldstätten, ont commis des fautes très graves au cours de la préparation et de la réalisation de l'offensive. En un seul jour, la 11e armée a perdu 100 000 soldats. Le comité enquêteur du parlement de Vienne – à cause de la chute de la Monarchie – pouvait nommer les principaux chefs militaires coupables, mais ne pouvait pas les rendre responsables.

László Bencze

DIE OFFENSIVE DER 11. ARMEE IN DEN ALPEN, 15. JUNI 1918

Resümee

Der Sieg in Caporetto hat in den österreich-ungarischen militärischen Leitern den Glauben verstärkt, daß mit gut vorbereiteten und taktisch gut ausgeführten lokalen Durchbrüchen Operationserfolge, bzw. strategische Erfolge zu erreichen sind. Gleichzeitig wollte die Entente die Mittelmächte ab Ende 1917 mit strategischer Defensive erschöpfen. Die italienische Kriegsführung hat mit englischer und französischer Hilfe zwischen November 1917 und Mai 1918 – aufgrund der aus der Niederlage bei Caporetto gewonnenen Erfahrungen – an der Alpenfront bzw. entlang der Piave ein außerordentlich tief gestuftes und technisch bestens ausgerüstetes Verteidigungssystem ausgebaut. Die Österreich-Ungarische Monarchie wollte Mitte Juni 1918 einen Durchbruch an der Front erreichen. Den Hauptschlag hatte die 11. Armee auf den Hochflächen der Sieben Gemeinden und im Grappagebiet auszuführen. Die Kriegsführung konnte aber nicht genügend Soldaten und mittlere bzw. schwere Geschütze aufstellen, aufgrund von Herstellungs- und Transportproblemen war sie nicht in der Lage, die Artillerie mit der Menge Munition und Gasgeschossen zu versorgen, die die Überlegenheit gesichert hätte, und wegen des Lebensmittelmangels konnte sie die Soldaten und die Pferde nicht ausreichend ernähren. Die Kriegsführung, vor allem Kaiser und König Karl, der Chef des Generalstabes General Arz und Chef der Operationsabteilung General Waldstätten, hat während der Vorbereitung und der Ausführung der Offensive schwere Fehler begangen. Die 11. Armee hat an einem einzigen Tag 100 000 Mann verloren. Die Untersuchungskommission des Wiener Parlaments konnte die höchsten militärischen Leiter für die Niederlage der Monarchie nur für schuldig erklären, aber nicht zur Verantwortlichkeit ziehen.

Ласло Бенце

НАСТУПЛЕНИЕ 11-ОЙ АРМИИ В АЛЬПАХ, 15 ИЮНЯ 1918 ГОДА

Резюме

Победа при Капоретто укрепила в немецком и австро-венгерском военном руководстве уверенность в том, что в результате хорошо подготовленного и проведенного местного прорыва можно добиться оперативного и даже стратегического успеха. В то же время страны антанты с конца 1917 года намеревались с помощью стратегической обороны изнурить центральные державы. Итальянское руководство на основании опыта поражения при Капоретто на всем альпийском фронте, с помощью англичан и французов в период с ноября 1917 по май 1918 года создало чрезвычайно глубоко эшелонированную и технически превосходно оснащённую систему обороны. Австро-Венгерская Монархия в середине июня 1918 года намеревалась совершить прорыв на этом фронте. Главный удар должна была нанести 11 армия на возвышенности Хеткёзшег и на Граппе. Однако для такого прорыва военное командование не могло обеспечить достаточно живой силы, а также средних и тяжелых артиллерийских орудий, вследствие проблем с производством и транспортом оно не было способно оснастить артиллерию обеспечивающим преимущество необходимым количеством боеприпасов и газовых снарядов, а недостаток продовольствия и фуража препятствовали снабжать бойцов и лошадей нужным питанием. Военное руководство, в первую очередь император и король Карл, начальники генерального штаба и оперативного управления, генералы Арц и Вальштеттен допустили серьезные ошибки в ходе подготовки и осуществления наступления. 11-ая армия за один единственный день потеряла 100.000 солдат. Однако Контрольная комиссия Венского парламента по причине падения Монархии могла на звать лишь виноватым высочайшее военное руководство, но не могла привлечь к ответственности ни одного из военных руководителей.